

LÄS OM: loft blev atelje/rospiggar med badgäster/äldre som surfar/sagostig på arholma /gunnils öra/ålands skrapplockare/knippeholmens fyr

magasin SKÄRGÅRD.

sinne/smak/sevärdheter

Läs om hur rospiggar fick sällskap av »badjävlar« på sid 16.

Varsågod!
Magasinet är gratis.

»Öbor lär sig tidigt att anpassa sig efter väder, vind och färjetider. Havet är både granne och livsnerv.«

Nu mer
att läsa!

2026

Kraften i Roslagen är vi, tillsammans.

Som ett kommunägt bolag är vårt fokus att skapa bra förutsättningar för alla som lever och bor här. I första hand genom att leverera el, elnät, fjärrvärme och fiber. Men vårt engagemang i samhället sträcker sig längre. Vi vill bidra till en varm, inkluderande och attraktiv kommun.

Camp Roslagen

Ett samhälle där alla mår bra och får en chans att utvecklas

Vi bidrar till en positiv samhällsutveckling och en meningsfull fritid genom att bland annat vara med och stötta över 50 lokala föreningar, i huvudsak kultur- och idrottsföreningar med barn- och ungdomsverksamhet. Men vi vill inte bara

bidra ekonomiskt, utan vi går in helhjärtat och är aktiva och personligt engagerade genom att delta i och arrangera aktiviteter och projekt tillsammans med de olika föreningarna.

Färgkraft – dialog och trygghet

Runt om i kommunen står våra nödvändiga, men ofta lite tråkiga, nätstationer. Därför startade vi 2025 projektet Färgkraft, med målet att öka dialogen och engagemanget kring det gemensamma rummet, särskilt bland barn och

unga. Under ledning av konstnärskollektivet The Artitects deltog ungdomar och vuxna i workshops. De tog fram skisser och alla Roslagens invånare fick möjlighet att rösta fram två vinnande förslag. Sedan genomfördes gemensamma målningsveckor för de utvalda nätstationerna. Hela projektet genomsyrades av temat "Med gemensam kraft" som syftade till att skapa engagemang, gemenskap och i förlängningen en tryggare närmiljö för oss alla, tillsammans.

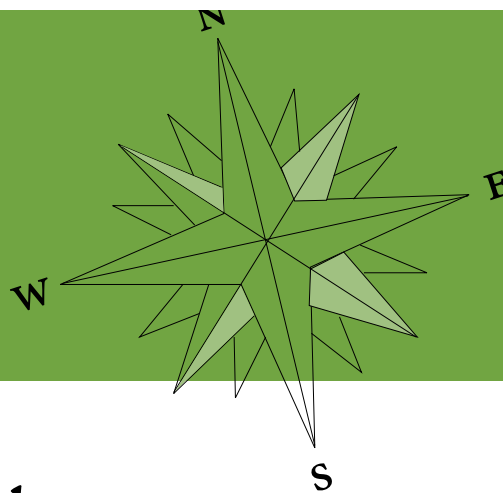
Det här är två aktuella exempel på vårt engagemang, och vårt sätt att se på lokalsamhället som något vi är och bygger tillsammans. När det gäller våra tjänster – elavtal, fjärrvärme och fiber – finns all information på vår webbsida. Och har du frågor eller undrar något är du alltid välkommen att höra av dig till oss.

Färgkraft

Norrtälje Energi

Rospiggarnas lustgård

»Att bo på en ö är mer än en adress – det är ett sätt att leva. Öbor lär sig tidigt att anpassa sig efter väder, vind och färjetider. Havet är både granne och livsnerv. När sommargästerna kommer fylls öarna av liv, men det är öborna som håller den levande året runt. Med gemenskap, envishet och kärlek till platsen skapar de ett liv där naturen sätter rytmen. Kanske är det just därför många öbor aldrig vill flytta. När horisonten är ens närmaste granne är det svårt att känna sig instängd.«

Det här var svaret jag fick när jag bad Chat GPT skriva en kort krönika om öbor i skärgården. När tv-programmet Seniorsurfarna spelas in i Öregrund får äldre kändisar lära sig att använda den nya tekniken på sina »smarta« telefoner. Som att ladda ner appar, googla och använda AI. Snart kanske vi inte behöver krönikörer av kött och blod, om ett knapptryck fixar det på en millisekund.

Av kött och blod är i alla fall skärgårdsbor. De älskar sin ö där de kan ha bott i många generationer. När ångbåtarna kom fick de dela med sig, då sommarlediga stockholmare flydde stadslivet för sol och bad vid havet. Vilket kunde bli en kulturkrock. Det florerar nidsbilder av både rospiggarna och »badjävlar«, i konsten, litteraturen och på filmduken.

Passionen till sin ö inspirerar också ofta till konstverk med motiv från skärgårdsnaturen. På Svartlöga började Staffan Sandler måla av omgivningarna på äldre da'r och öppnade eget galleri på loftet. Och på Arholma samlas ett gäng damer varje år för att spåna på idéer och pussla till öns fantasi- och lekfulla sagostig, som slingrar sig upp till båkens konstutställningar.

En som fick sitt livs häftigaste naturupplevelse på Svenska Högarna är Anders Starck. Han glömmes aldrig sommaren 1964 då han en natt fick uppleva den mytomspunna hägringen Gunnils Öra. Att naturen i skärgården är andäktigt vacker är det många som kan hålla med om, ändå finns det de som slänger sitt skräp på marken. Det försöker föreningen »Håll Skärgården Ren« råda bot på på Åland. Vilket även sporrade undertecknad att starta Håll Rådmansö Rent på hemmaplan.

Ha nu en underbart skön sommar, kanske läser du magasinet på en filt omgiven av fågelsång och nyklippt gräs, eller på akterdäck medan havet kluckar och gungar rogivande. Njut av livet vid havets oas. / REDAKTÖREN

»Med gemenskap, envishet och kärlek till platsen skapar de ett liv där naturen sätter rytmen.«

GRÄDDÖ BYGG

& SNICKERI AB

I sina bästa år med rejäl erfarenhet och gott humör!

Mattias Ankar 070-723 41 20 Anders Pettersson 070-723 41 21

www.graddobygg.se

Hallå där!

Vet du om att man kan prenumerera på Magasin Skärgård? Och få det hemskickat direkt i brevlådan.

Magasinet är fortfarande gratis, du betalar bara portot (tre frimärken) plus fakturaavgift 25 kr. Eller vill du ge bort en prenumeration i present med ett presentkort?

Boka på info@magasinskargard.se.

Vi behöver namn och adress till den/de som ska få magasinet och dig som betalar. Från och med 2026 ges det bara ut ett sommarnummer. 🐦

magasinSKÄRGÅRD.
sinne/smak/sevärdheter

Redaktionen

ANSVARIG UTGIVARE / REDAKTÖR
Josefin Ekberg, Gräddö

FOTOGRAF
Roine Karlsson, Gräddö

FORMGIVARE
Eva Englund, Vaxholm

ILLUSTRATÖR
Erik »Kulan« Wennberg, Blidö

FRILANSREPORTER
Misse Ljungström,
Saltsjöbaden/Svartsö

ILLUSTRATÖR
Lars Holm, Björkö-Arholma

ANSVARIG UTGIVARE O. REDAKTÖR Josefin Ekberg
JE Mediaproduktion
Gräddö varvsväg 12, 760 15 Gräddö
0709-701 901

josefin@magasinskargard.se
www.magasinskargard.se

ANNONSSÄLJARE Josefin Ekberg 0709-701 901

OMSLAGSFOTO Roine Karlsson
FRILANSREPORTAR Peter Gropman / Gunnika Isaksson-Lutteman,
Adrienne Bönnelyche / Malin Lindqvist

KRÖNIKÖR Rose Tillberg Mattsson

FORMGIVARE Eva Englund

ILLUSTRATÖR Lars Holm / Erik Kulan Wennberg / Misse Ljungström

TRYCKERI Printall, Estland

DISTRIBUTION sommar

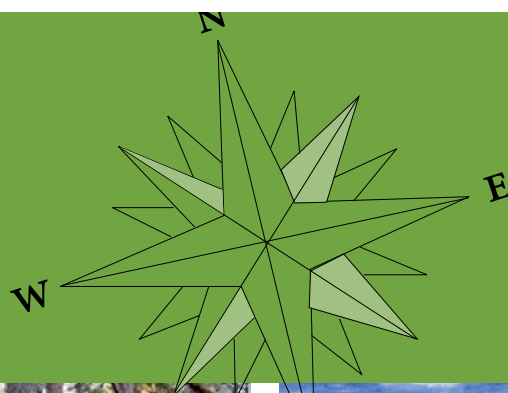
MagasinSkärgård är en fristående produkt.

För ej beställt material ansvaras ej.

Gilla oss på Facebook!

Innehåll

6

16

28

60

Ateljén på loftet

s 6

Högt i tak och fint ljusinsläpp på ladans loft, gav Staffan Sandler idén att öppna ateljé och börja måla oljemålningar. Om somrarna sedan drygt tjugo år har han konstutställningar i Ateljé Albanus på Svartlöga. I år tillsammans med kusinen Peter Mårtensson.

Rospiggarna och »badjävlar«

s 16

Det finns många epitet på gammaldags skärkarlar och sommargästerna från Stockholm. Oftast varandras raka motsatser. På Roslagsmuséet går nu en utställning som handlar om rospiggarnas förhållande till det rika semestrande badande folket från storstaden.

Seniorer googlar Öregrund

s 22

TV-programmet »Seniorsurfarna« där äldre kändisar får lära sig den nya tekniken med smartphones, appar, sociala medier och googlande har blivit en tittarsuccé. Deras »fröken« Kattis Ahlström ger gruppen olika uppgifter. Inspelat i idylliska Öregrund.

Sagolik stig på Arholma

s 28

På Arholma har ett gäng kreativa kvinnor kommit på den roliga idén att pyssla och knäpa tillsammans för att skapa en »sagostig« som leder upp till båken och dess konstutställningar. Årets tema är kända barnvisor, illustrerade på olika sätt och med sångtexter bland träden.

Mytomspunnen hägring

s 34

Sommaren 1964 glömmet Anders Starck aldrig. Då han som blott 18 år fick jobb som fyrvaktarbiträde på Svenska Högarna. En natt innan solen gick upp fick han se mystiska öar och fartyg i sydost. Långt senare förstod han att det var Gunnils Öra han upplevt.

Kvinnorna på Knippelholmen

s 60

1946 besökte radioreportern Lennart Hyland den lilla fyrplatsen Knippelholmen, där änkefru Olivia Samuelsson levde med sina vuxna döttrar Karin och Elsa. Hyland ville veta hur det var att leva och bo där så isolerat, och som något så ovanligt som kvinnliga fyrvaktare.

NORRTÄLJE BRÄNNERI

PREMIUM SPIRITS OF ROSLAGEN

SOMMARÖPPET

Guidade bränneriturer. Sommarcafé i äppellunden och på vår inglasade höloge.

Se www.norrtaljebranneri.se
för sommarens öppettider

Från att ha samlat på konst sedan ungdomen, började Staffan själv måla på äldre da'r.

Från hö till oljefärg och duk

Staffan Sandler skulle bara städa upp på höskullen i sin gamla lada på Svartlöga och såg en blivande ateljé. Varpå han blev konstnär på äldre da'r. Varje sommar sedan fjorton år bjuds på konstutställning i ateljé Albanus. Svartlöga är väl värd en dagsutflykt.

text: Josefin Ekberg foto: Roine Karlsson

Staffan såg potentialen med ladans höskulle och öppnade Ateljé Albanus.

Resargrundet

Många motiv är hämtade från Svartlöga med omnejd.

I yttersta havsbandet i byhamnen på ön Svartlöga, på övervåningen av en lada från andra världskriget, har Staffan Sandler inrett en ateljé med sin egen konst och andra konstnärers. Sommarens utställning (läs 2025) heter »Idyllen Svartlöga«. Till den har Staffan bjudit in den unga estländska konstnären Emma Jelk från Uppsala, som han hittade av en slump och blev mäktigt imponerad av.

– Jag satt och slösurfade när jag stötte på några målningar jag aldrig sett maken till. Då ringde jag upp henne, berättar Staffan.

Emmas konst är förvillande likt fotografi. Skickligt och noggrant utfört med humor och mörker, ofta med ett klimatperspektiv.

Det finns mycket att titta på, både spännande konst och inredningsdetaljer i Staffans ateljé. I ett hörn står en uppblåst ballongversion av Edvard Munchs kända verk »Skriet«.

– Den fick jag av personalen när jag fyllde 50, minns Staffan.

Intresset för konst har han alltid haft. Redan som 23-åring började han samla på tavlor. Först sent i livet fick han ett infall att själv börja måla. Inspiration har han främst fått från prins Eugens Hans Wigerts och Hellmer Osslunds konstverk. I botten är Staffan ekonom, har studerat kulturgeografi och marknadsföring samt arbetat som vd för en reklambyrå. När han städade upp på ladans höskulle såg han potentialen till en ateljé med fint

Ateljén klarade sig som tur var när grannhuset brann.

Emma Jelk var med på fjolårets utställning. Här har hon avbildat Staffan.

ljusinsläpp från fönstren och högt i tak. Det ena ledde till det andra och han köpte in penslar, färgtuber och staffli. På den vägen är det.

Konsten tog över alltmer i hans liv när pensionen närmade sig. Sedan 2002 har han målat minst 300 konstverk, säkert mer. Ibland svider det till lite i hjärtat att sälja ett alster. Ett stort konstverk från 2005 »Resargrundet« ligger honom särskilt varmt om hjärtat, den vill han aldrig skiljas från. Men betrakta den kan besökare göra. På en annan tavla kallad »Vintertromb« har en talgoxe kackat. Vilket ger en extra dimension av verket, då

han lät det vita träcket sitta kvar.

Motiv från Svartlöga

Staffan målar alltid i olja och brukar lyssna på radions P2-kanal för att komma i stämning. Motiven är ofta hämtade från Svartlöga och skärgårdsmiljön här omkring. Från olika årstider och i starka färger. Det syns tydliga likheter med Osslunds karakteristiska måleri med svepande penseldrag.

Varje dag skriver Staffan upp antal besökare i sitt block. Hittills i sommar har 433 personer hittat hit. Ateljén är välkommande med en inbjudande soffa att slå sig ner i och ta en fika, på bordet ligger papper och kriter till barnen. En av dagens gäster tittar på en tavla av Emma och utropar förskräckt ett »Oh!« när hon ser priset 26 000 kronor. Då får hon till svar: – Vadå »Oh«, vet du vad en snickare tar för en veckas arbete.

Det här är Staffans trettonde konstutställning på Svartlöga.

– Hittills i sommar har jag sålt 13 målningar. Folk har gått in på lagret och hittat tavlor där till och med, säger han.

Ångbåsturer söndagar

Rederiet Blidösundsbolaget såg för några år sedan ett ökat behov av utflyktsresor till Svartlöga och satte in ångbåten s/s Blidösund på söndagar under sommaren. Med stopp på ön under två och en halv timme. Svartlöga är inte bara känd för sin exotiska natur, badklippor och Staffans konstutställningar, här finns även ett välbesökt arboretum med tusentals träarter från hela världen, kallat Lassas Hagar.

Blidösund startar sin söndagstur klockan 08.00 i Norrtälje hamn och går via Furusund ut till Svartlöga. Ombord serveras lunch i matsalen och lättare tillugg i baren. När vi åker turen tipsar kapten ombord i högtalarna om en väldigt bra app att ladda ner, en audioguide som berättar om skärgården vi passerar. Det går även dagliga båtar från Stockholm för passagerare från det hållet. Och andra skärgårdsbåtar som Waxholmsbolagets.

Staffan har haft sitt sommarställe på Svartlöga sedan flera decennier. Han vistas på ön så ofta han bara kan. Det brukar bli runt 200 dagar per år. Övrig tid bor han i Uppsala. I augusti 2026 kan man även se hans konst även på Sjöhistoriska museet i Stockholm.

Vad betyder Svartlöga för dig?

– Ja, det är livet, min stora kärlek, svarar han snabbt.

Årets utställning heter »Kusiner« där även Staffans kreativa kusin Peter Mårtensson ställer ut både oljor och akvareller. Ateljén har öppet 20 juni till 10 augusti. Staffans konst finns också i Gammelgården på Rödlöga 11–18 juli. 🐦

»Motiven är ofta hämtade från Svartlöga och skärgårdsmiljön här omkring. Från olika årstider och i starka färger.«

Evert Taubes matminnen

»Taubes havet, maten och poesin« är en hyllningsbok till Evert Taube där redaktören Bernt Josephson och kocken Jesper Taube samlar Evert Taubes egna texter, dikter och matminnen. Den innehåller även historiska illustrationer och recept anpassade för moderna kök. Boken väver samman Evert Taubes ikoniska skildringar av havet och hans

mäktiga diktkonst med essäer om hans relation till mat och natur. Kocken Jesper Taube (Everts barnbarns barnbarn) har återskapat och anpassat Evert Taubes favoriträtter.

Läsaren får ta del av allt från rustik sjömanskost till sofistikerade internationella rätter från Taubes resor.

Boktips
poesi och
recept

TITEL: Taube havet maten och poesin
FÖRFATTARE: Evert Taube, Jesper Taube, Bernt Josephson
FÖRLAG: Bernt Josephson Förlag AB
ANTAL SIDOR: 176 **CIRKAPRIS:** 469 kr
ISBN: 978-91-531-628-27

Från Trosa galej till Hållnäs musikfest

Mycket livemusik blir det i sommar. Den 5 till 9 augusti går festivalen Trosa Galejet av stapeln i Trosa hamn. Med artister som Greczula, Scarlet, Lasse Stefanz med flera. 7-8 augusti sker Nynäskalaset med minst lika kända namn. Den 1 augusti blir det stor familjefest i Norrtälje då Hamnkalaset firas i Societetsparken.

På Ljusterö blir det countryfest 27 juni sedan går turnén till Älmsta 4 juli och 22 augusti i Vaxholm. Vätö countryfestival är 1 augusti. Öregrunds musikfestival 10-12 juli bjuder på klassiskt. 13-20 juli uppträder Molly Hammar med flera på Seglarhotellet i Sandhamn. Hållnäs Musikfest i norra Uppland sker 27-28 juni med dragshowartisten Babsan, samt folkmusik, blues, rock och schlager och mycket annat festligt.

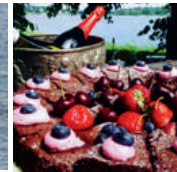
Roland Svensson museet

Konstnären och författaren Roland Svensson, 1910-2003, är en av Sveriges främsta skärgårdsskildrare. Besök museet vid Rams Mora ångbåtsbrygga! Säsongsöppet 20 juni till 9 augusti, kl. 12-15 alla dagar
www.rolandsvenssonmuseet.se

Vaxholms Hembygdsgårds Café

Här njuter du av god mat och dryck och en otrolig kakbuffé med hembakat av alla de slag. Öl från Vaxholms eget bryggeri, kaffe, vin och champagne.

Du sitter på första parkett vid havet och kan bara njuta av atmosfären av lugn, båtar och havsluft. Vi finns i Norrhamnen i Vaxholms äldre bebyggelse.

Trädgårdsgatan 19, Vaxholm
www.facebook.com/vaxholmshembygdsgardscafe

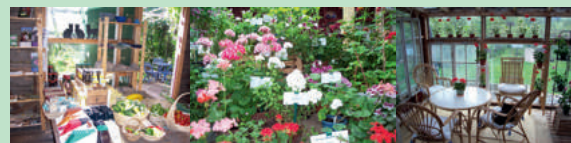
Var kissar man på båten?

Båtägare som kissar i havet bidrar till en övergödning av giftiga alger i vår skärgård. Köp Guldkannen och vattna allt du vill ska växa när du kommit iland.

Vad är guldvatten?

Odla med guldvatten i din trädgård för att ge jord och växter all den näring de behöver. Guldkannen är en miljö- och designprisad produkt för ekologiskt kretslopp i vardagen. Svensk idé, form och produktion.

guldkannen.se

Växplats Nybyn

Ekologisk handelsträdgård med café, butik och utställningar

www.vaxplatsnybyn.com - följ oss på Facebook
Nybybackens väg 33, 762 92 Rimbo

Sommarhusguiden – allt du behöver veta om livet i Roslagen

Tips, checklistor och ekonomi för dig som äger
eller drömmer om ett sommarhus

**Scanna och få
guiden gratis!**

Anmäl dig till vårt nyhetsbrev och få
Sommarhusguiden direkt i mejlen.

- ✓ Tips & inspiration för sommarhuslivet
- ✓ Checklista inför köp och ägande
- ✓ Ekonomi & smarta råd för ditt boende

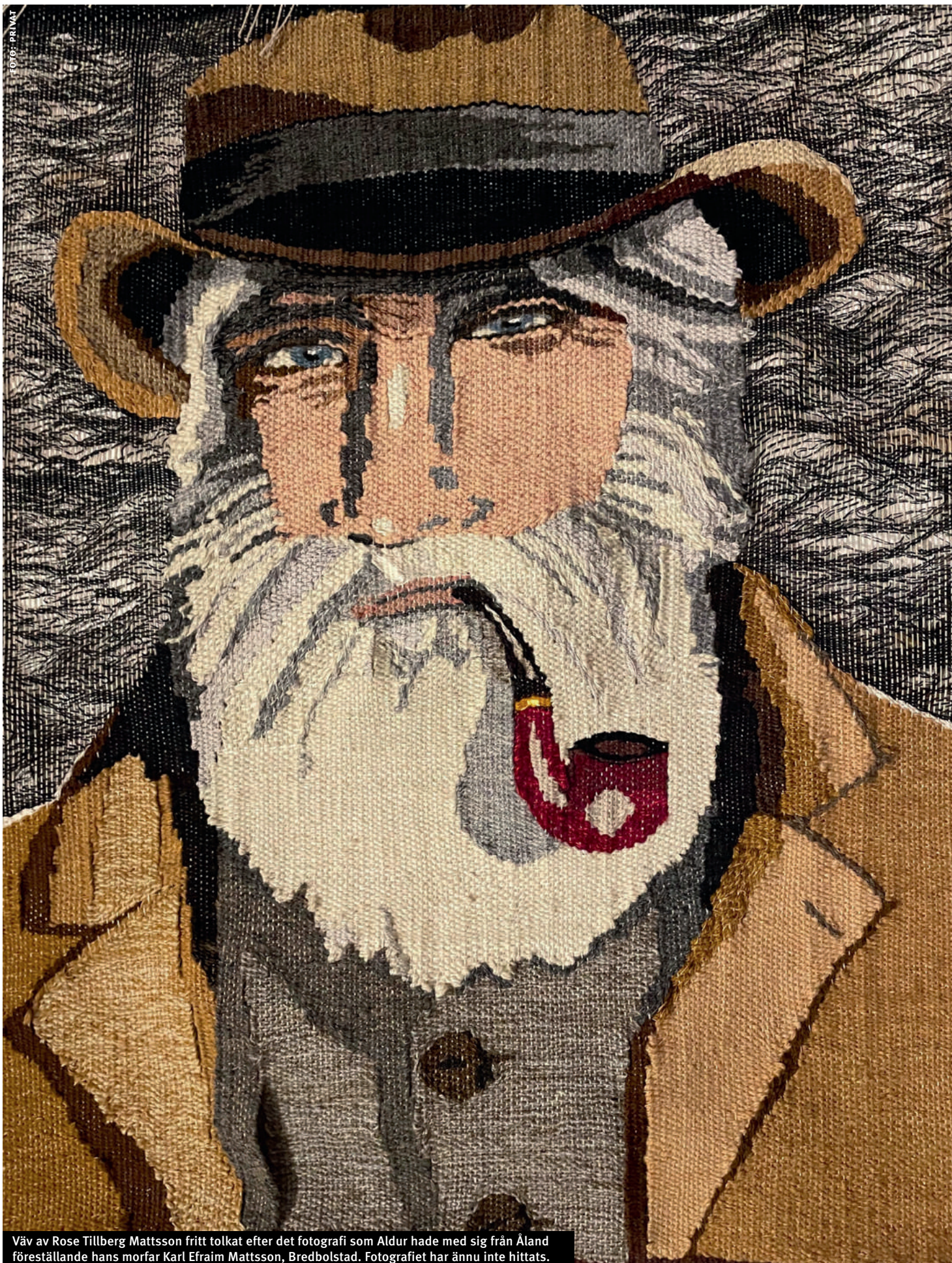

Roslagens Sparbank

följ oss @roslagenssparbank

Väv av Rose Tillberg Mattsson fritt tolkat efter det fotografi som Aldur hade med sig från Åland föreställande hans morfar Karl Efraim Mattsson, Bredbolstad. Fotografiet har ännu inte hittats.

Åländsk släkt med egen vokabulär

Ett försvunnet fotografi av sin mans åländska släkting har vår krönikör förevigat med en väv. Rose har blivit fascinerad av Åland och makens åländska påbrå med två faderlösa män. Skärgårdskarlen Karl Efraim och hans barnbarn Aldur Mattsson.

Jag har alltid tyckt att skärgården på den åländska sidan och norra Roslagen, runt Gräsö, Singö och ner mot Norrtälje är lika. Den karga och vilda naturen där den sparsamma bebyggelsen smälter in i landskapet utan stora åthävor. Fågelsträcken och ljuset över vattnet, floran och dofter av salt och hav. Åland är semester, vemod och avkoppling.

De senaste somrarna har jag besökt Åland många gånger. Anledningen var dels en textiltställning på Galleriet i Mariehamn med mina vävda bilder, och sommaren därpå en inbjudan till Ålands radio att sommarprata. Min man, vars farfar var ålänning, passade på att släktforska och inhandlade böckerna »Åländska ordvändningar« och »Lilla åländska ordboken« av Ralf Svenblad. De två böckerna skulle ge oss mycket minnen.

I familjen har vi ofta pratat om två ålänningar. Karl Efraim Mattsson (1835–1907) och hans barnbarn Aldur Mattsson (1900–1937), min mans farfar. De båda karlarna har särskilt fastnat hos mig, bland annat för att båda hade »fader okänd« i sina födelseattester.

Ekstock ingen båt

Aldur Mattsson från Bredbolstad på Hammarland, utvandrade till Sverige

runt 1918, tillsammans med sin bror. I gruvsamhället Herräng, nära Grisslehamn, träffade han Selma, gifte sig och fick barn. Sorgligt nog gick han bort vid ung ålder. Men han efterlämnade ord, som inte finns i svenska ordböcker, vilka levde vidare genom barn och senare barnbarn. De här orden om väder, fiske, redskap och båtar hittade min man i ovan nämnda böcker. Ett av orden var verbet lygna [lyngna], vilket handlar om varför väderförhållanden var viktigt vid fiske. När det lygner mot kvällen kan vi lägga ut näten. Nittio år efter Aldurs död används orden fortfarande i familjen, helt naturligt och utan att tänka på att de kom från Åland.

Aldur växte upp hos sin mormor och morfar Karl Efraim Mattsson, till yrket snickare, fram till sexårsåldern då de båda gamla dog med kort mellanrum. Därefter blev han utplacerad som sockenbarn. I bouppteckningen efter mormodern kan man läsa vad som fanns i hemmet. Det var inte helt olikt ett hem i Roslagen som livnärde sig på fiske och hantverk. Under rubriken »Farkoster« står nämnt två båtar. En ökstock och en båt med segel. Svenblad skriver: »Med ökstock eller ekstock menas dock alltid båtar utan köl, såväl på Åland, Roslagen och i Mälardalen.« Han tillägger att

frågan är om de ens kan kallas båt. En anekdot från Geta handlade om en man som ville låna en båt och fick till svar: »Nån bot har vi inte, men du kan låna ekstocken.« Det var vanligt att gårdarna på Åland hade flera olika båtar. Karl Efraim hade också, förutom ökstocken en båt med segel. I bouppteckningen nämns också ett båthus och omfattande redskap för fiske. Två skötar, två ryssjor, elva flundrenät, tre abborrnät och långrev med krok.

En berättelse i slakten handlar om ett förlorat fotografi föreställande Karl Efraim. Där han satt med rak rygg, stort och yvigt skägg och en hatt på huvudet. Nu har jag gestaltat honom i en väv. På så vis blev han levande igen, en vänlig karl som lugnt tittade in i kameran. En man med pondus som man hade velat lära känna. / ROSE TILLBERG MATTSSON

ROSE TILLBERG MATTSSON:

Författare och leg. gymnasielärare i svenska och textil design. Uppväxt i Hallstavik, idag boende i Herräng med stor familj. Skärgården har sedan barndomen haft en stor betydelse. Debuterade 2017 med boken Hotelldirektören, den första i en trilogi. Huvudpersonen är inspirerad av Roses märkliga farmor vilken drev Häverödals hotell. Rose berättar gärna och visar bildspel om vävning.

»En anekdot från Geta handlade om en man som ville låna en båt och fick till svar: – Nån bot har vi inte, men du kan låna ekstocken.«

På arboretumet finns både barrträd och lövträd.

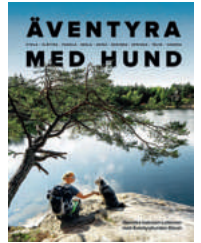
Här växer växter som kommer från andra sidan klotet.

Arboretum på Svartlöga

Lassas Hagar är ett arboretum med omkring 2 500 sorters exotiska träd och buskar på Svartlöga i Norrtäljes ytterkärgård. Det blir guideade visningar helger från vecka 19 till midsommar och sedan ons- till söndagar till och med sista augusti. Sedan blir det visningar till och med vecka 37 helger. Inträde 100 kronor kan swishas på plats. Läs mer på lassashagar.se.

Upptäck naturen med hunden

Äventyrshunden Diesel har levt friluftsliv i 16 år och älskar fortfarande äventyret. I den här boken delar han och hans matte med sig av sina erfarenheter, kunskaper och lärdomar för att du och din hund också ska få en äventyrligare vardag och ett rikare liv med mer tid tillsammans i naturen. Du får praktisk vägledning hur du får din hund att vilja följa med på vandring, paddling, skidåkning, cykling, klättring, skridskoåkning, segling och grottkrypning. Boken innehåller dessutom råd om förberedelser, packlistor och hundvänliga destinationer. Du får sunda trix och nyttiga knep hur ni på bästa sätt njuter av naturen tillsammans.

Boktips
praktisk äventyrsbok

TITEL: Äventyra med hund
FÖRFATTARE: Gunnika Isaksson Lutteman
FÖRLAG: 52 Adventures **ANTAL SIDOR:** 256
CIRKAPRIS: 272 kr **ISBN:** 978-91-519-7036-3

Upplev Nynäs Havsbad!
Badsemester från 795:-

www.nynashavsbad.se

NYNÄS HAVSBAD

Nilssons Bageri

Välkommen och fika i den gamla fina konditormiljön med anor från 1800-talet.

Västra Långg. 27, Trosa
Mån-fre 08.00-18.00 lör-sön 09.00-16.00
0156-123 94

Pia Alm
Certifierad Interiörare

0708-11 86 56
pia@indoorstylingdesign.se

INDOOR STYLING
&
DESIGN

JANSSONS MARKISER

Allt i solskydd

Markiser Rullgardiner Persienner

Kontakta oss gärna för gratis måttagning!
Norrtälje
0176-177 95 info@janssonsmarkiser.com
www.janssonsmarkiser.com

Norrtälje »Roslagens huvudstad«

Namnet Norrtälje skrevs 1298 in Telgium samt 1409 Norra Tælgha. Detta har i doktrinen ansetts stå för ett med tjälja besläktat namn på inbyggare: »deras som bor vid inskärningen«, med vilket avses »vid den långa viken«. Mitt igenom staden flyter Norrtäljeån. I hamnen ligger ångbåten S/S Norrtelje sedan 28 juli 1968. Båten levererades år 1900 och har trafikerat ett flertal sträckor bland annat till Åland. Idag är ångbåten en restaurang.

Visste du att Pensionat Granparken, Hotell Roslagen och Lilla Torget har varit inspelningsplatser för filmen »Ha ett underbart liv«?

Gröna Fingrar

Vill du ha hjälp med din trädgård?
Ring/messa Josefin 0709-701 901

Roslagsknopen

Finns i flera storlekar
med eller utan
briljant

GULDSMEDERNA

 Följ oss gärna på: [instagram@guldsmederna](https://www.instagram.com/guldsmederna)
Posthusgatan 6 · 761 24 Norrtälje · Tel. 0176 156 56

Vill du också ligga här? Och synas i skärgårdens vackraste gratismagasin

magasinSKÄRGÅRD.

sinne/smak/sevärdheter

Intresserad? Kontakta Josefin Ekberg på
0709-701 901 eller josefin@magasinskargard.se

Rådmanö bokmäss

Onsdag 15 juli kl 10.30-15.00

Efter fjolårets succé, välkommen åter till årets bokmäss i Rådmanö bygdegård i Gräddö. Träffa ett 30-tal författare, böcker, sagostunder och lotteri. Trubadur Ola Pettersson. Kaffeservering. Fri entré. www.radmansobygdegard.se

År 2011 firades det vid Stämmarsunds brygga när blidöbornas »egen« båt ss Blidösund fyllde 100 år. Bredvid låg »konkurrenten« Waxholm III och deltog i festligheterna.

Gösta Söderman på Söderöra kallades »skärgårdens sista skärkarl« och levde på fiske, självhushåll och träsnideri. En saknad profil som omkom på sjön hösten 2015.

Två rospiggar och »badjävlar«

En typisk rospigg avbildas med skepparkrans, vegamössa och pipa i mungipan, med allvarlig min. Badsugna stockholmare som kom till Roslagen från mitten av 1800-talet, var dess raka motsats. Kvinnorna med vita spetsprydda klänningar och tjusiga hattar. De skrattade och log.

TEXT: Josefin Ekberg FOTO: Roine Karlsson

I sommar kan du se utställningen »Rospiggas & badjävlar« på Roslagsmuseet i Norrtälje.

Sommargästerna invaderar skärgården. De syns och hörs och är överallt. Som måsar på grönbete. Likt svenskar på charterresa till Mallis. De känner sig fria och tappar alla hämningar. Man ska aldrig dra alla över en och samma kam. Fast ändå, visst finns det några utmärkande drag för »rospiggas« och »badjävlar«, eller »nollåttor« eller »fiskmåsar« som de också kallas, ja kärt barn har många namn sägs det. Olikheterna mellan rospiggas och stockholmare var särskilt utmärkande förr i tiden. Idag är det svårare att se skillnaden på oss.

I sommar pågår på Roslagsmuseet i Norrtälje utställningen »Rospiggas & badjävlar« som försöker beskriva den komplicerade relationen mellan det fattiga, kärva och strävsamma folket, och dess motsats, de fina, rika och lättjefulla sommargästerna. Då två kulturvärldar möts och krockar. Den skildrar utvecklingen från olika epoker, ångbåtarna och

badhotellen till utökad semester, fritidshus och kolloverksamhet.

Skärgårdsborna hyrde i början ut sina hem till stockholmarna för att tjäna en liten hacka, och flyttade själva ut till någon enkel bod på tomten. Det är lätt att förstå att det kunde skapas friktion. Att badsugna och semesterlediga stockholmarna fick nedsättande öknamn är inte heller så underligt. Ett buttert sätt att ta ner det högdragna folket på jorden, att sparka uppåt, likt personalen som baktalar och gör narr av sin chef.

Rospiggarna i kulturen

Tecknaren och satiriken Albert Engström bodde länge i Grisslehamn och kom rospiggarna nära. Han avbildade ofta sina skärgårdsgubbar med humor, vilket inte alltid föll i god jord då det kunde uppfattas som att göra narr av rospiggen. På en av hans teckningar citeras en gubbe som pratar med en annan »Å, du skulle ha sitt

di där uschle sommargästerna, antingen du tro mej eller inte, så när di äter kletar di först maten mä kniven på gaffeln å sen in i mun. Tvi faen, dä ä så en kan kräka!« Det är inte omöjligt att det är ett riktigt citat som Albert snappat upp.

Författaren August Strindberg var tidig med att porträttera öbor och gästande stockholmarna. I klassikern Hemsöborna skriver han »Att dagligen se helgdagsklädda människor, som höll söndag var dag, spatserade, rodde utan mål, fiskade utan att ta vara på fisken, badade, musicerade, fördrevo tiden som om inga bekymmer, intet arbete funnes till världen ...« Inspiration till boken hämtade August på verklighetens Runmarö. Efter utgivningen var han inte längre välkommen tillbaka till ön.

En annan kulturpersonlighet som skildrat förhållandet mellan skärgårdsbor och stockholmarna är Astrid Lindgren med böckerna och filmen om

»... kärt barn har många namn sägs det. Olikheterna mellan rospiggas och stockholmarna var särskilt utmärkande förr i tiden. Idag är det svårare att se skillnaden på oss.«

Blidöbon Agneta Wennberg deltog i festligheterna när ss Blidösund fyllde 100 år. I maj i år avled hon efter kort tids sjukdom, läs hyllningstexten om henne på sidan 59. Vila i frid.

Skärgårdsborna har kämpat på med sitt fiske sedan urminnes tider och fick från mitten av 1800-talet när ångbåtarna kom, se ett annat liv då badande sommargäster kom på besök.

Saltkråkan. Där får vi bland andra lära känna sommargästen farbror Melker, som har tummen mitt i handen och ofta klantar till det. Medan Saltkråkans bofasta upplevs som dugliga och sträv-samma. Hemma i sitt eget revir.

Pelarorden för samvaro

Det är förstaeligt att det kunde uppstå skav när ytterligheterna möttes. Då det svettiga, muskulösa och brunbrända folket som levde på fiske och jordbruk, och aldrig kunde unna sig en hel dag ledig, fick besök av finklädde semesterfirare som njöt av att koppla av i rospiggarnas

övärldar och hemmavatten. Om de uppfattades som snobbiga och högljudda är det inte så svårt att förstå varför de lite nedsättande kallades »badjävlar«.

Någon som ville bidra till en ökad gemenskap mellan skärgårdsbor och fritidsfolk, var skådespelaren Axel Hultman som startade Pelarorden. Ett slutet sällskap för »oss som älskar vår skärgård i en god vänskap«. Tack vare den orden (som fortfarande lever), har skalden Evert Taube skrivit visan »Calle Schevens vals«, vilken har blivit Roslagens alldeles egna speciella nationalsång.

Klasskillnaden mellan rospiggar och

stockholmare var särskilt stor under sent 1800-tal och tidigt 1900-tal. Som »smutsig arbetare« var det lätt att känna sig underdånig och stå med mössan i hand inför »överheter«. Det fanns säkert också en ilska över orättvisor, samt stolthet att vara sin egen och inte beroende av en chef som hunsar en. Skärgårdsborna levde mestadels på självhushåll. Såvida de inte tog tjänst på någon skuta. Det fanns säkert en enorm stolthet i det. Att klara sig själv.

Slantarna från sommargästerna som anlände i och med ångbåtarnas intåg, var såklart

ett välkommet tillskott i den magra kassan. Därav fanns nog blandade känslor inför semesterfirarna. Det florerar också historier om hur någon stockholmare lyckats lura av en stackars skärgårdsbo sitt hemman, eller hela öar för en spottstyper i kortspel. Det har inte alltid varit flott att äga ett skärgårdsställe, ha havsutsikt och sin egen ö. Tvärtom. Denna lyxiga statusmarkör växte fram först under eran när rika storstadsbor upptäckte övärldarna och dess skönhet.

Till syvende och sist, det rospiggar och »badjävlar« har gemensamt är ändå – kärleken till skärgården. Nuförtiden hör man allt mer sällan någon säga »badjävlar« om sommargästerna. Men så har ju den tvättäkta »rospiggen« såsom vi minns honom mer eller mindre dött ut. Trots allt, skärgården och Roslagen hade inte varit densamma utan alla turister och fritidsboende som gynnat att vi fått fler båtlinjer, vandrarhem och krogar. Kanske dags för ett mer smickrande smeknamn nu. 🐦

Välkommen till Hållnäs och Lövestabruk

Hållnäs är en halvö vid norra Upplands kust, nio mil norr om Uppsala och fem mil söder om Gävle. Kommer man norrifrån är Skärplinge inkörsporten och söderifrån Lövestabruk. Hållnäs halvön är 235 kvadratkilometer stor och har fem mil kust. Längst i norr ligger Björns fyr och österut Rödhalls naturreservat. På den nordvästra kusten ligger naturreservatet Kapplasse med märkliga stenformationer. Bland Hållnäs-kustens många hamnar och fiskelägen märks främst Fagerviken, Sikhjälma, Fågelsundet, Klungsten, Gudinge, Ångskär och Skaten. Från bronsåldern finns ett fåtal stensättningar. Från järnåldern finns 20 gravfält. Två runstenar har upptäckts. I byn Kärven hittades 1954 den medeltida Kärvenskatten.

Lövestabruk är ett internationellt känt vallonbruk. En gång i tiden landets största järnbruk som ägdes av ätten de Geer i 13 generationer. På platsen har funnits hyttor sedan urminnes tider. Första gången namnet Lövestabruk nämns är 1578. Här ligger bland annat Leufsta Herrgård från 1700-talet med sin vackra park.

I kyrkan står en berömd orgel - Cahmanorgeln. Lövestabruk är idag byggnadsminne.

PLOCKEPINN
TRÄD & TRÄDGÅRD

070-577 51 05
plockepinn.nu

Ateljé & Butik i HantverketsHus
LÖVESTABRUK

Öppet 20/6-16/8 kl 11-16
Övrigt se www.hantverketshus.se

Pep'N'Chilli

Made & Still
Dams - Herr - Barn
Färgglada som
Öppna och Skärplinge

Stranda, Eriksdalen, Örnarud & Torget - Skärplinge

Skärplinge
Maskin AB

Husqvarna - Stiga - Evinrude
Ryds - Ockelbo 0294-221 51

GRIGGEBO BERGTÄKT

Skärplinge
GRUS AB

070-312 31 32

HÅLLNÄS
MUSIKFEST

27-28
JUNI

www.hallnas.info

SKÄRPLINGE
Rör AB

TEL. 0294-100 77

Salbergavägen 14, 819 30 SKÄRPLINGE
www.skarplingeror.se

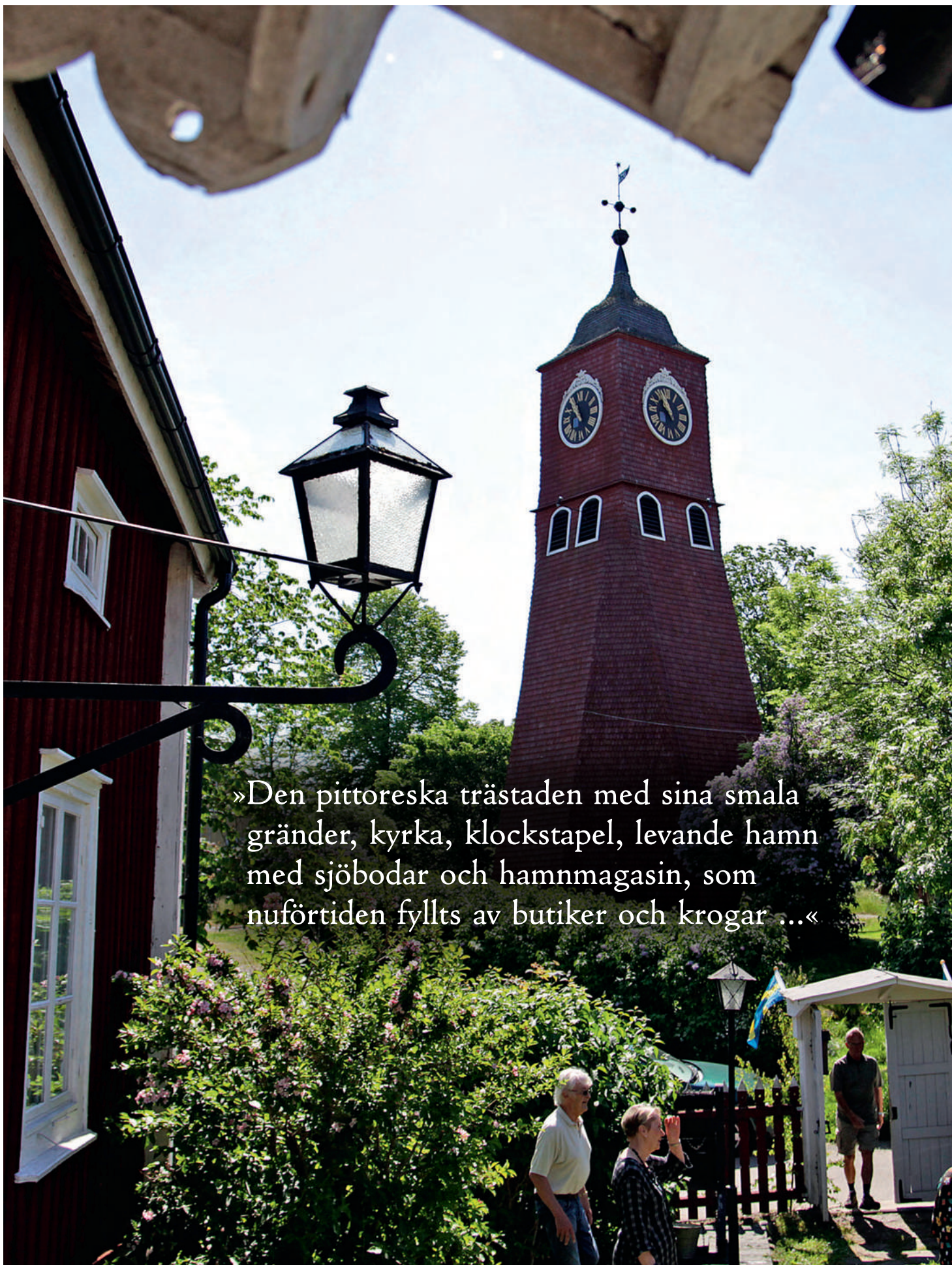
ICA
TORGET
SKÄRPLINGE

OI-Anders väg 1 Skärplinge
0294-102 55 www.ica.se

Saras Blommor

Florist Sara Söderberg

Torget 2, 819 30 Skärplinge
Tel. 0294-512727
allasarasblommor@gmail.com

»Den pittoreska trästaden med sina smala gränder, kyrka, klockstapel, levande hamn med sjöbodar och hamnmagasin, som nuförtiden fyllts av butiker och krogar ...«

Seniorer lär sig surfa i Öregrund

När Seniorsurfarna erövrar Öregrund ser hela Sverige på! Programmet visas på SVT1, UR Play och SVT Play och har blivit en tittarsuccé och nominerats till Kristallen. Här får välkända personligheter kunskaper om hur man navigerar rätt i det moderna, digitala landskapet. **TEXT:** Pressbilder SVT

Under två somrar då programmen spelats in har det vimlat av kända ansikten på gatorna i Öregrund:

Tommy Körberg, Ewa Roos, Peter Dalle, Björn Hellberg, Marianne Eklöf Törnblom, Suzanne Reuter, Kalle Moraeus, Janne Josefsson ...

I programmets vinjett visas stadens allra vackraste sidor, när det lilla kustsamhället, omslutet av hav på tre sidor, filmas från luften med drönare.

Den pittoreska trästaden med sina smala gränder, kyrka, klockstapel, levande hamn med sjöbodas och hamnmagasin, som nuförtiden fyllts av butiker och

krogar, framträder så fint och det gör också två viktiga miljöer för den digitala upptäcksfärden; hembygdsgården och gårdshotellet Klockargården.

Det är i hembygdsgården programledaren Kattis Ahlström är pedagogisk ledare och

»fröken« och sätter de kända seniorerna i mogen ålder på skolbänken.

Hembygdsgårdens gamla miljö står i kontrast till inslagen att lära sig mer av moderna, digitala verktyg i dator och mobil. Under inspelningsveckorna var deltagarna och tv-teamet inhysta på Klockargården. Den blev därmed det första mötet med Öregrund och satte tonen för besöket.

– Seniorsurfarna har bott här på Klockargården både när säsong fyra spelades in 2024 och säsong fem spelades

Kattis Ahlström agerar fröken åt kändisar som vill lära sig surfa på nätet.

in 2025. Öregrund som ort har verkligen fått ett uppsving genom den uppmärksamhet programmet fått, säger Jennifer Grahn, ansvarig för driften av Klockargården.

Sprang på andra gäster

Pittoreska Klockargården ligger bara ett kort stenkast från ett av Öregrunds mest omtyckta och välkända visitkort; klockstapeln, som i sin tur bara ligger på någon minuts promenadavstånd från hembygdsgården.

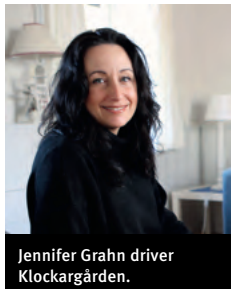
– Det verkar som om alla trivs här och Seniorsurfarna skapar en sådan mysig och familjär stämning. En morgon till frukost tog artisten Per Fritzell (Galenskaparna och After Shave), spontant fram en gitarr som fanns på Klockargården, spelade och sjöng och då stämde Olle Jönsson in. Det blev en fin

start på dagen, berättar Jennifer som bär på fler minnen:

– Normalt bokas hela hotellet av Seniorsurfarna, men vid ett tillfälle fanns »ett vanligt par« bland gästerna. Suzanne Reuter tog för givet att paret var med i produktionen, men blev glatt folklig när hon snabbt förstod att de inte var det. Vid ett annat tillfälle hamnade Tommy Körberg mitt i ett stort bröllopsällskap. Seniorsurfarna hade den gången bokat sista dygnet på Ankargården därför att bröllopsällskapet var här, men informationen hade tydligen inte nått Tommy som var på väg till sitt rum ...

I en inspelningsscen står programledarna Kattis Ahlström och Björn Hellberg i hembygdsgårdens trädgård och går igenom en av dagens uppgifter. Deltagarna ska ut på en resa i området. Var och en får ett kuvert med en hemlig

FOTO: CHRISTER BERGSTRÖM

Jennifer Grahn driver Klockargården.

destination. De behöver mobiltelefoner och en digital karta för att nå målet. Journalisten och författaren Björn Hellberg har varit med i Seniorsurfarna sedan starten år 2020, men den här säsongen i en ny roll, förutom programledare även domare. Som domare bedömer han deltagarnas digitala utmaningar.

Fakta och underhållning varvas

– Jag tycker det är oerhört skoj att medverka i Seniorsurfarna. Den första säsongen spelades in för sex år sedan på Kroksta gård, en lantlig gård utanför Uppsala. Claes Malmberg, Ewa Fröling, Marianne Mörck och jag deltog. Seniorsurfarna och På Spåret är bland de roligaste TV-produktioner jag medverkat i. Jag var med i 21 upplagor av På Spåret. Det finns gemensamma nämnare i båda produktionerna; blandningen av fakta och underhållning. Det känns meningsfullt att genom Seniorsurfarna få ut och dela kunskap som gör vardagsteknik mer begriplig, säger Björn Hellberg som började jobba som journalist år 1959, har skrivit ett 65-tal böcker och över 40 000 artiklar.

Han var med på den tiden då skrivmaskiner gällde och tidningarna redigerades med typometer och trycktes med blytyper. Han var med i övergången till ny, digital teknik och har skrivit på dator i minst trettio år.

Känner du motstånd att ta till dig den digitala tekniken, eller är du nyfiken att lära nytt?

– Egentligen varken eller, säger Björn efter en kort stunds paus. Så fortsätter han:

– Jag tar till mig det jag behöver, men jag är ingen Siw Malmkvist precis. Hon var otroligt ivrig och intresserad att lära sig nya digitala funktioner och verktyg. När jag deltog i Seniorsurfarna första gången använde jag telefonen bara för in- och utgående samtal. Sedan upptäckte jag att det fanns väckarklocka också! Även om jag kan betydligt mer nu använder jag mest email, redigerar mina texter i datorn och använder Google och Internet när jag skriver.

Trivs du i den digitala världen?

– Både och. Vardagen har i vissa fall blivit enklare, men i andra mer omständ-

Marianne Eklöf Törnblom och Janne Josefsson.

Suzanne Reuter och Irma Lehtosalo.

»En morgon till frukost tog artisten Per Fritzell (Galenskaparna och After Shave), spontant fram en gitarr som fanns på Klockargården, spelade och sjöng och då stämde Olle Jönsson in.«

lig. Det största problemet är att den tekniska utvecklingen går för fort, förändringar sker hela tiden. Utvecklingen av IT och AI går snabbare än någonsin, det är svårt att hänga med. Vi får ta till oss det bästa.

Var det bättre förr?

– Nej, det tycker jag inte. Jag vill inte vrida tiden tillbaka till »hedenös tid«. Men musiken var bättre förr!

Öregrund charmar deltagarna

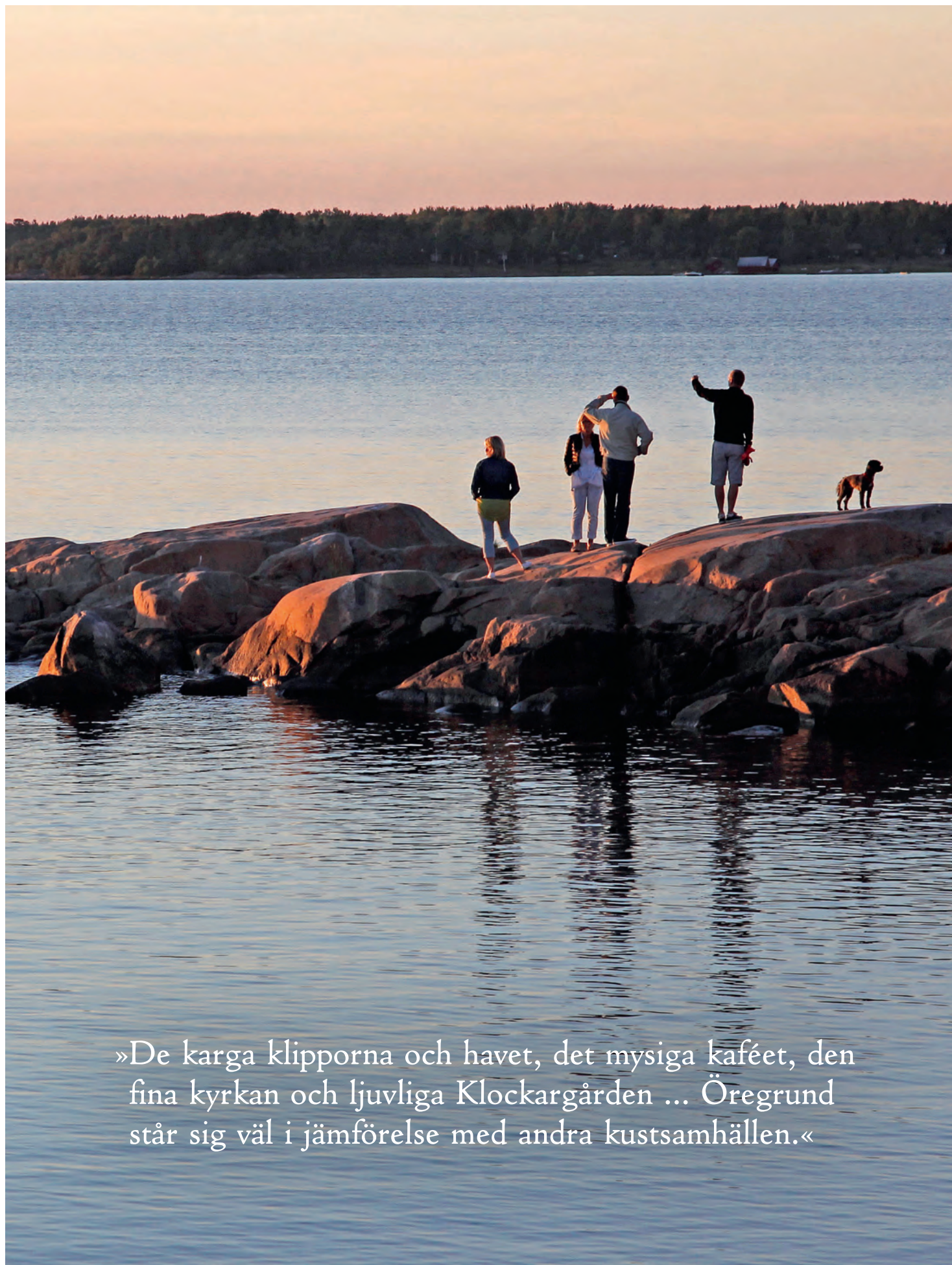
Programmet lyfter fram Öregrunds unika karaktär med den äldre, småskaliga träbebyggelsen, miljön i hamnen, närheten till havet och skärgården. Här figurerar ortsbor och lokala näringsställen: Anders med hundarna, kocken på en av krogarna i hamnen som talar flytande italienska med Seniorsurfarna, konditoriet, blomsterbutiken ...

– Jag hade bara varit i Öregrund en gång tidigare, miljön är verkligen charmig. Inspelningsdagarna är intensiva, så tyvärr fanns ingen tid att sitta på klip-

porna och njuta av solnedgången gå ner i havet. Öregrund påminner om mitt Laholm, fast Laholm är betydligt större. Det finns verkligen många intressanta platser i vårt eget land och vilken havskust vi har. Laholm har allt, utom fjäll och skärgård. Öregrund ligger på min tio-i-topp-lista över attraktiva småstäder, tillsammans med bland annat Nora, Vadstena och Laholm. Jag är svag för svenska idyller, säger Björn Hellberg på sin karakteristiska sydhalländska/laholmska dialekt, levererad med högt tempo och en stor portion allmänbildning.

Operasångerska Marianne Eklöf Törnblom, en av deltagarna i den senaste säsongen av Seniorsurfarna, har varit på Kungliga operan i över 25 år. Hon håller med Björn Hellberg och tycker att Öregrund har sin egen charm:

– De karga klipporna och havet, det mysiga kaféet, den fina kyrkan och ljuvliga Klockargården ... Öregrund står sig väl i jämförelse med andra kustsamhällen, säger hon lyriskt. 🐦

»De karga klipporna och havet, det mysiga kaféet, den fina kyrkan och ljuvliga Klockargården ... Öregrund står sig väl i jämförelse med andra kustsamhällen.«

W

FOTO: ROINE KARLSSON

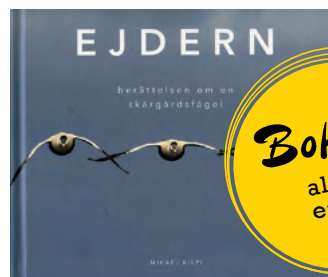

Resargrundet av Staffan Sandler

4-14 juni visas rungraffiti THULR

FOTO: KONSTFÖRENINGEN FRÖJA, ÖSTHAMMAR

Boktips
allt om ejdern

Djupdykning i ejderns värld

Zoologen och forskaren Mikael Kilpi har vigt en stor del av sitt liv åt att studera ejdern. Med fokus på den finländska skärgården, men med ett flertal utblickar mot Sverige och världen, tar Kilpi läsaren på en resa som börjar då Östersjön, som vi känner den nu, just hade blivit till. Genom boken tar vi oss genom ett flertal frågor, svar och nya frågor fram till dagens läge, resans slutfas, där ejderns fortlevnad är hotad. Hur kommer det sig att ejdern inte längre är en självklar del av vår skärgård?

TITEL: Ejdern – berättelsen om en skärgårdsfågel
FÖRFATTARE: Mikael Kilpi **FÖRLAG:** Libraria
ANTAL SIDOR: 195 **CIRKAPRIS:** 345 kr
ISBN: 978-95-275-871-88

Från akvarell till graffiti

För konstugna finns mycket att botanisera bland i sommar. I Rådhuset i Östhammar visas olika konstnärers verk ända in i september. I Simpnäs Bogehuset på Björkö visas ett trettiotal hittills okända verk av Harald Lindberg 5-7 juli. Lars Holm visar sin konst i hemmet Utanå, Björkö 18 juli-2 augusti. Ateljérandan på Björkö sker 24-26 juli. På Svartlöga öppnar Staffan Sandler sin Ateljé Albanus 20 juli till 10 augusti och hans konst visas även på Rödlöga 11-18 juli. Flera konstnärer ställer ut i St Annas kapell i Trosa. 13 juni-12 augusti visar Konstpoolen i Nynäshamn »En sommar i akvarell«. »Konst i Roslagen« går av stapeln 26-27 september, 33 konstnärer håller öppen ateljé i Österåker med omnejd. På Svartsö blir det kulturvecka 13-17 juli. 18-19 juli Konst på Blidö och även Furusunds konstrunda. I Runmarö hembygdsgård visas »Bland kobbar & skär« 8 augusti. På Ljusterö torg graffitikonst 14-17 augusti.

FORMLYCKA

Forsmarks bruk

En härlig presentbutik med

färg • form • nostalgi

i den gamla verkstadslängan intill riksväg 76

FORMLYCKA

info: 073-352 13 33

Skapa din drömträdgård med växter av hög kvalitet och personlig service!

Du hittar oss 1km norr om Östhammar och på Facebook!

www.edstradgard.se
Telefon: 0701133722

Forsmarks Wårdshus

I detta vackra 1700-talsbruk ligger Wårdshuset med stor uteservering mot Bruksdammen.

Wårdshuset är öppet för mat, fika och catering. En underbar miljö för bröllop och fest med övernattnings i brukets herrgårdsflyglar intill bruksdammen.

Tel 0173-501 00

www.forsmarkswardshus.se

Välkommen till grannstäderna Östhammar och Öregrund

Östhammar bildades redan 1368. På grund av landhöjningen flyttades staden 1491 till Öregrund. Och 1539 fick Östhammar tillbaka sina stadsprivilegier. Båda städerna har varit blomstrande bad- och kurorter. I Östhammar finns Societetshuset Källör som idag används som bygdegård och för olika evenemang. I närheten ligger det nya fina Sjötorget med lekpark, utegym, skateramp, träskulpturer, beachvolleyplan samt butiker och krogar i röda nybyggda »sjöbodarna«. Lars Molins film Badjävlar spelades in i Öregrund och Östhammar och trakterna omkring. Du kan promenera i filmens spår och bli guidad via en app på inspelningsplatserna. Östhammar är känt för sina årliga veteranbilsträffar »Kul på hjul« samt Festival Östhammar.

Öregrund ligger två mil nordost om Östhammar. Öregrund är en av landets bäst bevarade trästäder med mycket atmosfär och snickarglädje. Öregrund är den enda staden på ostkusten där man kan se solen gå ner i havets horisont. Den lilla staden var förr en viktig sjöfartskonkurrent till Stockholm. Här skeppades järnet från vallonbruken ut och kallades för »Öregrund Iron«. I slutet av 1800-talet blomstrade dess badortsepok, det firas varje år med Badortdagarna. Då blir det hattparad, tidstypisk klädsel, badortsdopp, mässingsorkester och annat roligt. Andra festligheter är Båtveckan med Roslagsloppet, Öregrundsmåndagarna och Tennisveckan. Vid infarten till Öregrund ligger Tallparken med tennisbanor, promenadstigar, utsiktspunkter, sandstrand och klippbad.

ÖRSKÅRS FVR
Vi har ledigt boende!
boka@orskarsfyr.se
www.orskarsfyr.se

Epokgården
LÄGENHETSHOTELL - KONFERENS - VANDRARHEM
0173-302 00
www.epokgarden.se

Sundsvedens
mitt i skärgården
Turistanläggning
Stugor med sjöutsikt * båtuthyrning
båttaxi * konferens * 070-233 03 22
www.sundsvedenturist.se

Pep'n Chilli
Mode & Still
Dama - Herr - Barn
Öppet året runt
Öregrund och Skärplången

Möbler, Kläder & Cafe
www.sundboden.se 0173-133 64

Tripadvisor
Gårdshotell
KLOCKARGÅRDEN
En oas mitt i Öregrund!
Gårdshotell - Bröllop - Konferens
Öppet året runt
0173-300 65
www.klockargarden.nu

Bed & Breakfast
Cykel, Kajak & SUP
Krutudden
Kiosk & uthyrning
Östhammar
krutudden.se

Sjøkrogen
Östhammar
0173-730 770
www.sjokrogenosthammar.com

ROSLAGENS GOLV
Nordsjö! Idéa, Design
Roslagens Golv
Fabriksvägen 13, Östhammar
Tel: 0173-212 35
www.nordsjoideesign.se

Lekfull stig till båken på Ärholma

»Sagostigen« är ett uppskattat inslag i sommaridyllen på Ärholma. Påhittighet och uppfinningsrikedom i skogen lockar till lek och skratt bland barn och vuxna. I Båken där stigen slutar, bjuds på utställningar med konsthantverk och kulturhistoria.

TEXT OCH FOTO: Gunnika Isaksson-Lutteman

»2026 års sagostig utgörs av kända barnvisor, illustrerade på olika sätt men också med uppsatta sångtexter bland träden.«

Den röd vita båken syns på långt håll och är Arholmas kännetecken.

Det är ett fast sjömärke som använts som både lotsutkik, optisk telegrafstation och stridsledningscentral. Numera pågår sommarutställningar med både lokala hantverkare och inbjudna konstnärer. Det går också att besöka båken för att ta del av historia och kultur.

På vägen upp till båken anordnas sedan 2018 en sagostig, skapad av engagerade eldsjälur som vill att barnen ska få en minnesvärd upplevelse under sitt besök på ön. Det är självklart gratis att gå både sagostigen och att gå in i Båken, de lokala hantverkarna turas om att hålla öppet från juli till mitten av augusti. Sagostigen är öppen redan från midsommar.

Tillsammans för barnen

Det är höst när MagasinSkärgård träffar kreatörerna bakom sagostigen. Planeringen för det kommande årets tema har just börjat. Det blir en form av repris. 2026 års sagostig utgörs av kända barnvisor, illustrerade på olika sätt men också med uppsatta sångtexter bland träden.

– Vi hoppas att berget genljuder av sångerna och att det blir roliga stunder för familjerna, säger Camilla Forsberg.

Tillsammans med Camilla har Kicki Tjärnquist, Agnetha Huldt och Maud Eng samlats i Arholmagården för att se över rekvisitan. Laga där det behövs och börja på nya skapelser inför årets sagostig. Kaffet är varmt och fikabrödet är framdukat. Samtalen puttrar på medan flinka fingrar pysslar. Det är tydligt att gemenskapen är en viktig del av Sagostigen.

– Det var Maud som tog initiativ till sagostigen, berättar Agnetha.

– Från början var det på Simesgårdens hagmarker, fyller Maud i.

– Efter ett möte i föreningen Arholma Skärgårdskultur så anslöt vi andra också, förklarar Kicki.

Och de senaste två åren har även Molly Carlzon samt Jonna och Julia Widstrand tillkommit till gruppen. Det är en blandning av både fast- och fritids-

Agnetha, Maud, Camilla och Kicki gillar att pyssla.

boende på Arholma som alla har eller har haft jobb med barn och familj i olika former som pysslar med sagostigen.

Numera är sagostigen flyttad och börjar vid cykel- och fyrhjulingsparkeeringen nära Arholma handel och fortsätter upp på berget till Båken genom skogen. Halvvägs uppför berget väntar vilobänkar för de vuxna och en liten lanthandel för barnens lek. Vid sagostigens slut, strax nedanför båken, finns flera bänkar och bord som passar bra för en fikastund.

– Vi tar tacksamt emot synpunkter, förslag och teckningar i plastlådan med lock på bordet, säger Camilla.

De får också en hel del hjälp och idéer av barn och barnbarn i framtagandet av stigen. Deltagarna arbetar ideellt men har fått ekonomiskt stöd till bland annat färger och material av VGJ-stiftelsen – »Violet och Gösta Janssons stiftelse för bevarande av kulturarvet på Arholma ö«

Lekfullt på stigen

Sagodamerna bläddrar i gamla gästböcker, där barn och vuxna har fått berätta om sina upplevelser genom åren.

Färgglada teckningar och peppiga ord fyller sidorna som värmer skaparnas hjärtan. Tidigare teman har utgjorts av Lennart Hellsings sånger, Elsa Beskovs sagor, Pelles nya kläder och Kerstin

Frykstrands månadsbilder.

Det allra första året fylldes sagoskogen av troll. Sagostigen har alltid genomströmts av skaparlust och påhittighet. Roliga filurer och udda ting samsas med kreativitet och lekfullhet som bjuder in till aktivitet och bus. Det finns ständigt något nytt att upptäcka varje gång stigen promeneras.

– Stigen sätts upp en vecka före midsommar och finns på plats hela augusti, säger Kicki.

Sagostigen blir precis så rolig som fantasin tillåter och sagogruppen hälsar välkomna till sommaren 2026.

– Vi sjunger oss uppför stigen ända till Arholma Båk, det brukar höras lång väg över ön avslutar Agnetha.

I båken väntar fascinerande kulturhistoria och vackra ting skapat av skärgårdens konstnärer. Keramik, måleri, trä- och textilhantverk samsas med böcker, fotokonst och skapelser av tenn. 🐦

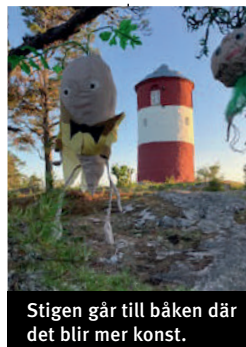

FOTO: SAGOSTIGSGRUPPEN

Stigen går till båken där det blir mer konst.

»Halvvägs uppför berget väntar vilobänkar för de vuxna och en liten lanthandel för barnens lek.«

FAKTA:

Sagostigen öppen från midsommar–augusti. Båken öppen 1 juli–16 augusti kl 12–16 med museum och utställning av lokala konsthantverkare. Gratis inträde.

W

FOTO: ROINE KARLSSON

Rådmanödagen i Gräddö.

Tord Jansson säljer stafat bland annat.

Årets Rospiggen

Som vanligt innehåller Roslagens Sjöfartsmuseums årsbok en spännande blandning av berättelser från skärgården samt nära och fjärran farvatten. Mycket finns att utforska om hembygdens och sjöfartens historia. Ämnet är brett, ja världsomspännande, ty rospiggar och fartyg från Roslagen har seglat i skärgården,

kustnära på vida och djupa vatten.

Bland annat får vi i årets Rospiggen läsa om rederier på Lidö, Svar-klubbens lotsplats, postforsling med oceanångare, användning av tjära på båtar och mycket mer.

TITEL: Rospiggen

REDAKTÖRER: Lars Nylén

med flera

FÖRLAG: Roslagens Sjöfartsmuseumsförening

ANTAL SIDOR: 132 **CIRKAPRIS:** 350 kr

SÄLJS HOS: ICA i Älmsta, välsorterade

bokhandlare, Roslagens Sjöfartsmuseum

Boktips
årsbok
nummer 86

Festliga dagar på öarna

Runtom i skärgården firas det i sommar. Den 11 juli sker Runmarödagen och Arholmadagen med loppis och festligheter. 26–27 juli sommarfest på Landsort. På Svartsödagen med allmogerodd 18 juli. Husarö firar 25 juli och även Nämndö. 4 juli blir det Öarnas dag på Blidö. På Ljusterö blir det sommarparty på Granliden 11 juli. 21 juni är det marknad med tivoli och knallar i Östhammar. På Möja arrangeras skumparty med DJ 19 juli. Rådmanödagen firas första lördagen efter midsommar vid Gräddö brygga. I år den 27 juni.

Foto: David Skoog

GOTSKA SANDÖNS
NATIONALPARK

ÄVENTYRET MITT I ÖSTERSJÖN

En ö fylld av spännande berättelser och historia. 60 kilometer vandringsleder och 27 kilometer sandstrand – med obruten horisont. Övernatta i stugor, vandrarhem, hyrtält eller med eget tält.

Välkommen till Gotska Sandön!

Avgångar från Nynäshamn och Fårösund 29 maj - 30 augusti | www.gotskasandon.se

Välkommen till Vaddö!

ICA VÄDDÖ
Supermarket 0176-77880

ARHOLMANORD

BOENDE, AKTIVITETER, RESTAURANG,
BRÖLLOP & KONFERENSER

info@arholmanord.se www.arholmanord.se

Vaddö »Här trivs man«

Vaddö (Waddö) är den norra delen av en ö i norra Roslagen (i Norrtälje kommun) och ligger cirka 10 mil norr om Stockholm. Vaddö räknas tillsammans med den södra delen av ön, som går under namnet Björkö, som Sveriges till storleken sjunde största ö. I söder övergår Vaddö till Barnens Ö och Björkö och i norr finns broförbindelse till Fogdö och Singö. Från Grisslehamn går färjor till och från Åland. Ön har cirka 3 000 permanentbostäder och drygt 8 000 fritidshus. Näringslivet på ön är beroende av sommarturismen. Många hantverkare arbetar som egna företagare.

Handla endast på ön!

Sveriges äldsta handelsbod med anor från 1867

**Pensionärsrabatt 5 % fredagar
vid köp för minst 500 kr**

Öppet vecka 25-32 varje dag kl 9-20
Välkomna!

ICA NÄRA BAROMETERN
Simpnäs vägen 560, 764 92 Vaddö
tel: 072-164 03 30

Trädgård och växter

Fullsorterad handelsträdgård,
restaurang & kafé. Välkommen.

Kronns Trädgård

0176-510 41
www.kronstradgard.se

ROSLAGENS SJÖFARTSMUSEUM
Gåsviksvägen 47, Älmsta Vaddö

Sveriges största föreningsdrivna sjöfartsmuseum med rika samlingar från Roslagens sjöfart under gångna tider.

ÖPPETTIDER:
1 juni – 31 augusti kl. 10.00 – 16.00
Extra öppethållande för förbokade grupper.
Tipspromenad och lekpark för barnen.
Kaffeservering

Telefon: 0175-502 59
E-post: info@sjofartsmuseet.se
www.sjofartsmuseet.se

Syn för gudarna – havsfruns ö

Det unga fyrvaktarbiträdet Anders Starck hade precis börjat sitt nya jobb på Svenska Högarna 1964, när han mitt i natten får syn på märkliga öar och uppochnedvända fartyg i sydost. Gunnils öra är en hägring som sällan visar sig. Bara om vädret är gynnsamt.

TEXT: Josefin Ekberg FOTO: Roine Karlsson

DET VAR FÖRST NÄR ANDERS STARCK LÄSTE »VÄGEN TILL SKARV« AV STEN RINALDO (2001) SOM HAN FÖRSTOD VAD DET VAR HAN HADE SETT DEN DÄR NATTEN DEN 21 MAJ 1964. Ett kapitel om hägringen börjar med orden» Östvärt bortom horisonten ligger

Gunnils Öra. Havsfolket som levde på det yttersta, beständiga horisonten, talade om Gunnils Öra. Ett överjordiskt land som kunde bli synligt långt ute till havs.«

Det berättas att lotsarna kallade synvillan för »havsfruns ö« och menade att den visade sig för att ge tur i fisket och skydd på havet. Andra trodde tvärtom att Gun-

nils öra varslade om storm och olycka. Det är få förunnat att ha sett hägringen, men den har visat sig i hundratals år, alltid på samma ställe, sydostvärt om Svenska Högarna. Den finns till och med markerad på Anders Bures detaljerade karta över Stockholms skärgård från 1626.

Anders har hittat sin almanacka från tiden på Svenska Högarna och läser vad han nedtecknat om synen han aldrig glömmer. Där står vid datumet torsdag 21 maj och passet klockan 00-04: »Underbar soluppgång med hela äländska,

finska och gotländska kusten som hägring«. Och alla dagar på uppslaget har en stor sol nedritad. Anteckningarna väcker minnen till liv.

– Jag satt i mitt tjänsterum då det började blinka en fyr på helt fel ställe. Plötsligt såg jag Söderarm och ytterligare någon fyr mot nordost. Jag gick ut för att titta och ser då hägringar runt hela havshorisonten. Jag ser fyrar och fartyg. Gotland och Finska viken. Ett oljeborrtorn på Ösel. Sen blir det ännu mer fyrar och uppochnedvända fartyg. Det pågick några timmar. Allt försvann när solen gick upp, minns Anders.

Han berättade om nattens upplevelser för sina fyrvaktarkollegor. »Jaja, det ser man ibland, fick han till svar«. De tycktes inte nämnvärt imponerade.

Ett minne för livet

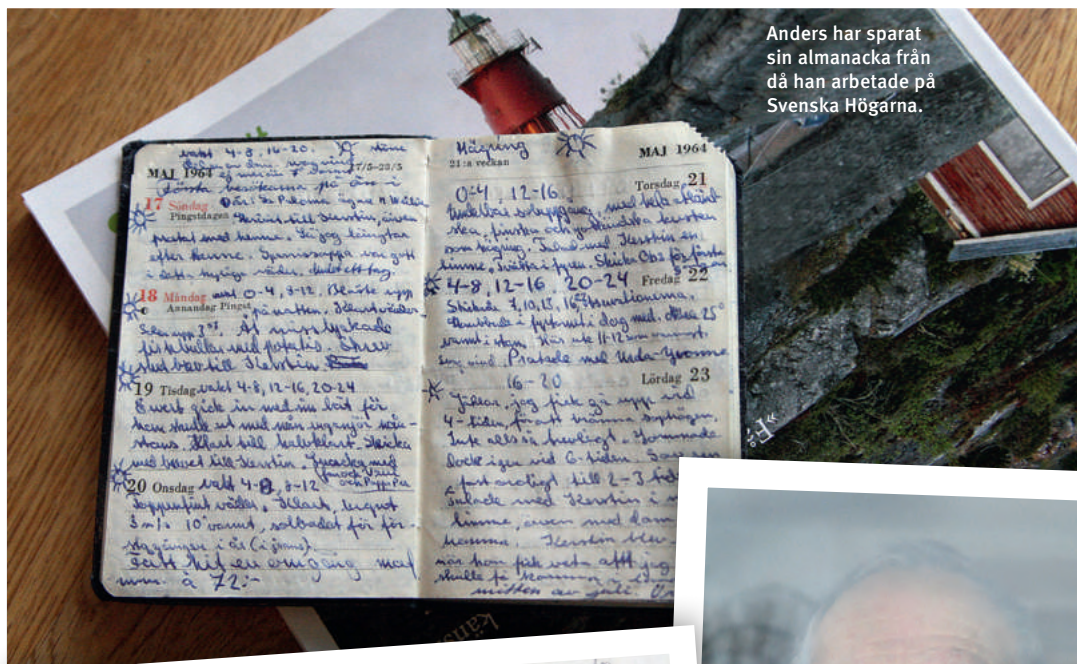
Anders var blott 18 år när han sökte jobbet som vikarierande fyrvaktarbiträde på Svenska Högarna sommaren 1964. Det blev ett minne för livet så långt bort från ett trist kontorsjobb bland avgaser i stan man kan komma. Han lärde känna spännande skärgårdsprofiler som Stor-John, Harry Blomkvist och fyrmästare Vintzell. Samt vice fyrmästare Evert Ahlberg. Personalen delade upp

»Jag satt i mitt tjänsterum då det började blinka en fyr på helt fel ställe. Plötsligt såg jag Söderarm och ytterligare någon fyr mot nordost. Jag gick ut för att titta och ser då hägringar runt hela havshorisonten. Jag ser fyrar och fartyg ... «

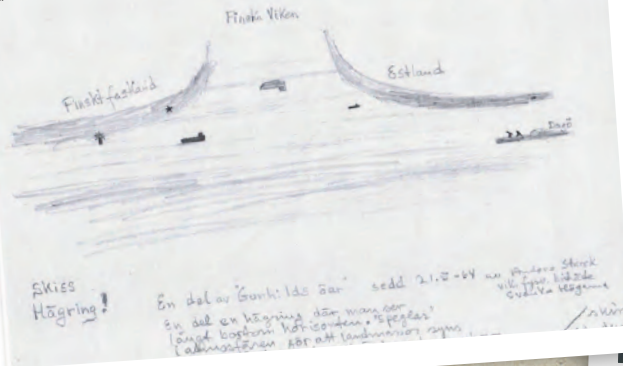
Hägringen »Gunnils Öra« är det få förunnat att ha sett. Men öarna syns alltid på samma ställe sydost om Svenska Högarna.

bilden **BERÄTTAR**

Anders har sparat sin almanacka från då han arbetade på Svenska Högarna.

Anders har tecknat av Gunnills Öra ur sitt minne.

Anders Starck glömmmer aldrig sommaren 1964.

dygnet i fyra timmars arbetspass. Det fanns ingen el. Belysning och spisar gick på fotogen.

– Det fanns en dieselgenerator som lät illa, den skötte elen till fyrlysets lampa – kanske också till en TV hos fyrmästaren. Den dånade över hela ön, berättar Anders.

Förutom att sköta fyren gjordes väderobservationer var fjärde timme, som ringdes in till SMHI. En gång i månaden åkte man in till Furusund för att handla proviant. Det fiskades, odlades och fanns lite höns på ön.

Anders blev förälskad i skärgården, i synnerhet Svenska Högarna efter den här sommaren.

– Det var en ny miljö för mig och en annan typ

av folk. Fågellivet var häftigt. Hundratals Tobigrisslor gjorde sina varv runt fyren, minns han.

– Så gott som varje dag kom det seglarmännskor på besök till Svenska Högarna. En minnesvärd överraskning var när Alice Babs och hennes dotter Titti Sjöblom kom ut. De testade fyrens akustik och bjöd på skönsång, inför en blygsam skara åhörare.

De sjöng »Droppen dripp«. Och det var en bra akustik i fyrens trapphus, berättar Anders.

Vill du åka tillbaka och hoppas få se Gunnills Öra igen?

– Idag har jag en segelbåt ihop med en skolkamrat och vi brukar segla dit ut om somrarna. Men jag har aldrig sett hägringen igen, svarar han.

Båtutflykter från norr till söder

Sommar och sol, då vill man gärna göra en båtutflykt ut på havet till någon slät klippa. För att göra det lättare för dig att hitta olika båturer och charterbolag har vi sammanställt denna lista. Med websidor till ett trettiotal kontakter. Från Hållnäs till Trosa.

Norra Skärgården

ÖAR & HAV har guidade båtutflykter från Hållnäs halvön till Björns skärgård.

www.oarohavnaturguidninghallnas.se

FÅGELSUNDSFISK kör båturer från Hållnäs till bland annat fyrplatsen Björn.

www.fagelsundsfolk.se

ÖRSKÅRS FYR kör taxibåt från

Örskärssund på norra Gräsö till Örskär.

www.orskarsfyr.se

GRÄSÖRÄVARNA erbjuder två timmars rundturer i Öregrunds skärgård.

www.grasoravarna.se

GALEJ PARTYBÅT kör charterturer i Roslagens norra skärgård från Öregrund.

www.galej.nu

SUNDSVEDEN TURIST kör guidade fisketurer i Östhammars skärgård.

www.sundsvedenturist.se

FOTO: ROINE KARLSSON

Mellersta Skärgården

LINJETT CHARTER hyr ut segelbåtar med eller utan skeppare.

www.linjettcharter.se

NORRA BÅTLINJEN går från Norrtälje till Arholma via Håknäs, Gräddö och Lidö.

www.blidosundsbolaget.se

NORD/SYDLINJEN trafikerar många öar mellan Norrtälje och Nynäshamn från norr till söder.

www.waxholmsbolaget.se

PER ELIASSONS SJÖ & SKOGSTJÄNST kör dagsutflykter till Roslagens ytterskärgård till Skarv och Röder.

www.per-eliasson.se

FÖRENINGEN STRIDSBÅT 90 erbjuder militärhistoriska utflykter till Söderarm, Siaröfortet, Vaxholms kastell, Gålöbasen.

www.stridsbatgo.se

ROSLAGSEVENT kör turer med Gladan och RIB-båt i Roslagens skärgård.

www.roslagsevent.se

ÄNGSÖLINJEN har dagsturer från Furusund till nationalparken Ängsö.

www.gulabaten.se

ROSLAGENS SJÖTRAFIK arrangerar kryssningar till Sandhamn och Roslagens skärgård.

www.roslagenssjotrafik.se

VEDJAKTEN SOFIA LINNEA erbjuder seglingar för medlemmar.

www.sofialinnea.se

WAXHOLMSBOLAGET trafikerar många öar från Arholma i norr till Landsort i söder.

FOTO: ROINE KARLSSON

www.waxholmsbolaget.se

BLIDÖSUNDSBOLAGET kör fredags- turer från Stockholm till Norrtälje, samt olika dagsutflykter och musikkryssningar i Roslagen och Stockholms skärgård.

www.blidosundsbolaget.se

STRÖMMA KANALBOLAGET erbjuder dagsutflykter i Mälaren och Stockholms skärgård.

stromma.se

BRIGGEN TRE KRONOR seglar en- eller flerdagsturer runt om i Stockholms skärgård och till Finland.

www.briggentrekronor.se

SOLNASKUTAN T/S CONSTANTIA seglar turer i Stockholms skärgård.

www.constantia.se

OUT har charterde seglingsturer i Stockholms skärgård, hemmahamn i Vaxholm.

www.out.se

ÖPPET HAV kör bland annat RIB-båtar för grupper och konferenser i Stockholms skärgård.

www.oppehav.se

ÄNGSHOLMEN REDERI kör kryssningar med m/s Tranan och m/s Rödlöga i Stockholms skärgård.

www.angsholmen.se

GUSTAVUS TAXIBÅTAR & EVENT kör privata rundturer från Stockholm.

www.gustafstaxibat.se

HAHN YACHT CHARTER har exklusiva charterturer i Stockholms skärgård.

www.hahn yacht charter.com

Södra Skärgården

STAVSNÄS BÅTTAXI kör turer från Stavnäs till Sandhamn, Nämndö och Bullerö.

FOTO: ROINE KARLSSON

www.battaxi.se

KYMENDÖ SERVICE kör båttaxi från Dalarö till Kymendö.

www.kymendo.se

DALARÖ SJÖTRANSPORTER kör turer till Huvudskär.

www.dalarosjotransporter.se

M/S FLORA kör båtutflykter till Kapellön (Älvsnabben) från Nynäshamn.

www.msflora.se

SYNAPSEN erbjuder guidade segelturer från Nynäshamn.

www.synapsen.se

APELAGO kör båturer från Trosa till Krämö och Askö i Trosa skärgård.

www.apelago.se

Marinarkeolog Jim Hansson har ett spännande drömyrke där han får utlopp för sitt historiska intresse och dyker efter vrak på havets botten.

NAMN: Jim Hansson
YRKE: Marinarkeolog
BOR: Stockholm
ÅLDER: 53 år
UTBILDNING: Marinarkeologi,
arkeologi, kusteckpexamen,
förarintyg, master dykcert.
INTRESSEN: Historia, skepps-
vrak, arkeologi, dykning.

Djupdyker i hav och arkiv

Marinarkeolog Jim Hansson stormtrivs på jobbet och går ofta på djupet med saker och ting. Djupdykningar i dammiga arkiv och dolda skepp på havets botten är hans vardag och passion. Hans forskning har lett till sensationella upptäckter.

TEXT: Gunnika Isaksson-Lutteman **FOTO:** Jim Hansson

I över 35 år har dykning varit Jim Hanssons stora intresse. Ett annat är historia. Sedan 2006 får båda favoritsysslorna frodas i hans yrke som marinarkeolog på Vrak-Museum of wrecks, som är en del av Statens maritima och transporthistoriska museer.

– Jag vill att folk ska förstå vilka häftiga bortglömda historier som finns på havsbotten, berättar Jim.

Marinarkeologi är arkeologi under ytan. Det handlar om att hitta fynden, tolka och förstå sambanden.

– Det är som att lägga pussel, säger Jim.

Det blir mycket grävande i litteratur och arkiv för att hitta skeppsloggar, gamla kartor och handskrivna brev som kan förtydliga upptäckterna på botten. Men också många dyk för att leta reda på forntidens skepp

som ger ledtrådar om livet förr.

Jim utför också exploateringsdyk vid muddring och kabeldragningar, för att säkerhetsställa att vår kulturhistoria under ytan inte förstörs. Han och kollegorna samarbetar även med både marinen, kustbevakningen och sjöpolisen.

– Vi övar gemensamt flera gånger per år på olika vrak där vi lär ut arkeologiskt dokumentationsarbete och vi får lära oss mycket om deras arbete.

Skärgårdsradions Martin Loogna intervjuar Jim. Foto: Roine Karlsson

Det planeras även för ett internationellt samarbete mot plundring med initiativ från Vrakmuseet. Dessa samarbeten är viktiga i flera olika hänseenden, menar Jim.

Nyligen avslutades det mångåriga forskningsprojektet Gömda flottan, där bland annat 25 örlogsskepp har hittats

och identifierats. Det har även skapats en databas över den seglande svenska flottan, information om 1 017 skepp finns nu i det som kallas Örloggen.

Resultaten kommer under året spridas över världen och hamnar i bokserien »Warships under sail«, i samma serie går också att läsa om Royal Navy, spanska och holländska flottan.

Drömmer om ett vikingaskepp

Fyndplatserna i havet har oftast varit orörda sedan skeppen förliste. Och just Stockholms skärgård är en gynnsam miljö för att bevara kulturarvet.

– Det är som att glänta på dörren till ett visst årtal i vår historia, som en tidskapsel, säger Jim.

Jim med kollegor och marinen, är de som står bakom upptäckterna av både Vasas systemskepp Äpplet och Osmundvraket från 1500-talet. Och nyligen hittades en världsunik kogg från 1300- eller 1400-talet som snart ska utforskas. Vidare forskningsdyk i Landfjärden

»Det blir mycket grävande i litteratur och arkiv för att hitta skeppsloggar, gamla kartor och handskrivna brev som kan förtydliga upptäckterna på botten.«

Att hitta Äpplet, systerskeppet till Vasa, var en höjdpunkt.

utanför Häringe slott pågår med hopp om nya avslöjanden. Drömfyndet vore ett vikingaskepp och Jim har en idé om var han ska leta.

– Fyndet av Äpplet, nåt sånt får man bara vara med om en gång i livet, menar Jim.

Även om säkerheten är noggrann vid dyk, höll det på att gå galet en gång vid just Äpplet. Från ingenstans, och på bara några minuter, kom starka strömmar som tryckte ned honom. Han klamrade sig fast i nedstigningsrepet för att inte ryckas med och kände sig som en handduk på tvättlina i styv kuling.

– Det var tufft att klättra upp på repet, tur man är erfaren för det var ingen lek,

berättar Jim och tillägger att sundet som Äpplet ligger i är lynnigt.

Djupt nyfiken på djupet

Om 20 år hoppas Jim att han fortfarande håller på med det han gör nu.

– Kanske att jag vill doktörera när jag blir äldre, avslöjar Jim.

Jim beskriver lyriskt dykningen och tystnaden, att få komma ner till det okända. Det totala mörkret och upprymdheten när något tornar upp sig framför ögonen.

– Det som driver mig är nyfikenhet och upptäckarkänsla, säger Jim, och det

är väldigt roligt att berätta om det vi hittar.

För några år sedan var H.K.H. Kronprinsessan Victoria med på dykbåten när Jim och hans kolleger för första gången

guidade i realtid, med video och ljud, från Osmundvraket på 30 meters djup. Kronprinsessan såg på skärmar vad Jim såg i vattnet och kunde ställa frågor under dyket. Tanken är att framöver kunna ha livesända guidningar från havets botten direkt in i klassrummen.

Alla vrak har en egen historia och berättas det på rätt sätt blir det spännande och ger ringar på vattnet. 🐙

»Kronprinsessan såg på skärmar vad Jim såg i vattnet och kunde ställa frågor under dyket. Tanken är att framöver kunna ha livesända guidningar från havets botten direkt in i klassrummen.«

W

FOTO: JOSEFIN EKBERG

Svartsöruset.

Amfibiemannen

FOTO: ROINE KARLSSON

Berättelser om Norrtälje

Bokens artiklar gör nedslag i Norrtäljes historia, och berättar om händelser, människor och miljöer från olika århundraden. Den följer därmed i spåren av den serie årsskrifter som tidigare gavs ut av Roslagens Forminnes- och Hembygdsförening under namnet Hundare och Skeppslag. I boken berättas, bland mycket annat om hur

»rysshärjningarna« på 1700-talet än idag ger avtryck i Norrtäljes stadsbild, och om hur Gustav III rev delar av staden för att anlägga ett brännvinsbränneri. Ett särskilt kapitel ägnas också åt det gamla 1700-tals hus vid Hantverkaregatan som idag hyser Roslagseet.

Simning, löpning och segling

Det blir många lopp på och runt öarna i sommar. Bland annat swimrun-tävlingen Amfibiemannen på Arholma den 25 juli. Swimrun blir det också på Landsort den 27 juli, Sandhamn 10–12 juli och Husarö 12 september. ÖtillÖ swimrun Åland sker 15–16 augusti. Rena löptävlingar är Ljusterörundan 4 juli, Blidöloppet 1 augusti, Arholmavalsen 11 juli och Svartsöruset i juli. I Käringsund på Åland sker Semesterloppet 11 juli. Husarömaran simmas runt Husarö 1 augusti. Seglingsfrossa blir det när Gotland Runt startar 26 juni på Sandhamn och målgång 1 juli. Gräsö Runt är en allmogebåtstävling 26–27 juni. Svinrodden likaså runt Svartsö 18 juli.

Boktips
Stad i
förändring

TITEL: Norrtälje. Nedslag i historien

REDAKTÖR: Hans Landberg

FÖRLAG: Roslagens Forminnes och Hembygdsförening

ANTAL SIDOR: 156 **CA PRIS:** 150 kr

SÄLJS: hos biblioteket i Norrtälje, Roslagsmuseet **ISBN:** 978-91-990604-0-8

RESTAURANG SJU VECKOR I SOMMAR

BADHOLMEN

Sju veckor

Under sju sommarveckor förvandlas den charmiga ön Badholmen till en levande beach club.

- Bara minuter med båt från Vaxholm
- Mat, bar och skönt ö-häng i skärgårdsmiljö
- Noga utvald meny & skärgårdens bästa vinlista

Boka bord på www.badholmen.se

HYR HELA ÖN

Boka Badholmen för din fest

Fira bröllop, sommarfest eller företagseveny på en egen skärgårdsö - med havet som närmaste granne. Om du frågar oss finns det få platser som är lika mycket sommar och skärgård som Badholmen!

*Mer information*www.kastellet.com

INFO@KASTELLET.COM TEL: 08-12 00 48 70

INGÅR I
STORSTADEN

Professor Anders Sönerborg med sin dotter Isabella.

NAMN: Anders Sönerborg
TITEL: Professor och överläkare
ÅLDER: 70 år
VERKSAMHETSOMRÅDE:
Infektionssjukdomar och klinisk virologi vid Karolinska Institutet och Karolinska Universitetssjukhuset
FAMILJ: Särbo, dotter Isabella, sonen Oscar och barnbarnet Ebbe.
AKTUELL: Medverkar i nya boken »Jakten på sista pusselbiten – historien om hiv ur forskarnas perspektiv« (intäkterna går oavkortat till hivforskningen via Stiftelsen Läkare mot AIDS Forskningsfond).

Kampen mot hiv fyllde hans liv

Anders Sönnernborg är högaktuell som medverkande i boken »Jakten på sista pusselbiten«, om kampen mot hiv. Han har ägnat över 40 år åt forskning om viruset. Men kunde ha blivit skådespelare då han sökte rollen som Pelle i Saltkråkan.

TEXT: Adrienne Bönnelyche

Barndomen präglades av nyfikenhet, kultur och medmänsklighet. Anders Sönnernborg växte upp i Stockholm i en varm och kreativ familj.

– Min pappas kusin var skådespelerskan Bibi Andersson, och de umgicks rätt mycket med henne. Det ledde till att mina föräldrar satte mig och min syster i teaterskola när vi var små, berättar Anders.

I samma klass gick också Maria Johansson, som senare blev hela Sveriges Tjorven i »Vi på Saltkråkan«. Självgjorde jag audition för Pelle.

Rollen fick han inte, men i verkliga livet har Anders Sönnernborg blivit något av en Farbror Melker. Han bor numera både i stan och på ett falurött skärgårdshemman på Söderöra, där tv-serien spelades delvis in.

– Jag tror att jag redan som barn lärde mig att se människor, att vara öppen för

olika personligheter och kulturer. Kanske fick jag det hemifrån, säger Anders.

Den öppenheten har följt honom genom livet, i mötena med patienter, kollegor och forskare världen över.

Mitt i hiv-stormen

Efter läkarexamen 1978 drogs han tidigt till infektionssjukdomar. Möjligheten att bota människor från allvarliga infektioner och det globala perspektivet lockade. Under de första åren var patienterna unga och tillfrisknade snabbt. Ett par doser penicillin och de gick hem friska.

Men på 1980-talet förändrades allt. På Roslagstulls sjukhus i Stockholm började unga män komma in med symptom som ingen tidigare sett: hög feber, diarréer, svampinfektioner, hudutslag och minnesstörningar.

– Vi läkare försökte förstå vad som pågick. Patienterna tynade bort och

avled. Jag blev så klart tagen av detta, både professionellt och emotionellt. Då fanns inga hivtester. Viruset isolerades första gången 1983, och året därpå klarades dess genetiska innehåll. Först därefter kunde vi börja diagnostisera, berättar han.

Smittskräcken i samhället var enorm. Många intensivvårdsavdelningar vägrade ta emot hivpatienter, och på Roslagstull växte antalet svårt sjuka snabbt. Han minns särskilt en ung, vältränad man som sprungit Stockholm Marathon på sommaren. Tre veckor senare låg han dödssjuk på avdelningen.

– Jag blev varse virusets kraft, hur en så stark och frisk kropp kunde brytas ner så fort, minns han.

Vid det laget var trycket på sjukhuset så stort att en ny avdelning, som ändå inte räckte till, fick öppnas. Trots kaoset tvekade han inte. Kampen mot sjukdo-

»Kampen mot sjukdomen blev både medicinsk och personlig.
– Jag lovade mina patienter att jag skulle bidra till att vända på det här. Det löftet blev min drivkraft, förklarar han.«

FOTO: ROINE KARLSSON

Livet på Söderöra med kor och skog att sköta, är en skön kontrast till forskningsarbetet på Karolinska.

men blev både medicinsk och personlig.

– Jag lovade mina patienter att jag skulle bidra till att vända på det här. Det löftet blev min drivkraft, förklarar han.

Numera är han handledare för en rad doktorander och en uppskattad mentor vid Karolinska Institutet. Som ung spelade Anders Sönnernborg såväl ishockey som fotboll, och han beskriver forskningen på ett liknande sätt.

– Man är ett lag, där man vill skapa en atmosfär med idéer som får växa, och där man vågar misslyckas, menar han.

Hittade drömhäus på Söderöra

Föräldrarna hade ett sommarhäus nära Dalarö, och där tillbringade han alla lov

som barn. Havet och naturen blev en självklar del av livet.

– När min exhustru och jag fick barn blev det trångt, och vi började leta efter något eget. Eftersom jag alltid gillat Stockholms skärgård, är kulturhistoriskt intresserad och fascinerad av gamla skärgårdshemman började vi leta efter ett sådant. Det är inte många som blir till salu varje säsong, men till slut hittade vi ett på Söderöra. Det är smidigt att man kan ta Vaxholmsbåten hit. Tidigare hade jag en träsnipa, men den innebar mycket jobb, säger Anders.

På Söderöra finner Anders Sönnern-

borg stillhet. Det är nära naturen hans engagemang får nya uttryck. Som aktiv i den kulturhistoriska föreningen på ön har han varit med och byggt upp ett litet båtmuseum.

– Vi har en samling med tre båtar som är byggda här. Museet är en del av öns historia och hantverkstradition. Vi jobbar hela tiden med att ta fram ny information, berättar han.

Skärgårdslivet är en motvikt till forskningen, en plats där tiden får gå långsamt, men han är knappast sysslolös. Idéerna är många och nyfikenheten orubblig. Till huset på ön hör också skog, och när en bekant en gång föreslog att han kunde ha några highland cattle där, gjorde han slag i saken. Snart vandrade de långhåriga, hornprydda korna omkring i markerna. En gång när sonen Oscar och kompisen Jonas skulle mata dem, glömde de att visa att hinken med havrekross var tom. Djuren trodde att det fanns mer kvar och följde efter de unga männen, som till slut fick klättra upp i ett träd. Där satt de i nästan två timmar

medan korna stod nedanför och väntade tålmodigt.

– Det skrattar vi fortfarande åt, säger han.

När Anders Sönnernborg nyss fyllt 70 år gör han det som en av Sveriges mest respekterade forskare, men även som den läkare som höll sitt löfte till de patienter han lovade att inte

ge upp kampen mot hiv.

– Nya boken »Jakten mot sista pusselbiten« är viktig. Hotet är inte över, menar han. 🐦

»Skärgårdslivet är en motvikt till forskningen, en plats där tiden får gå långsamt, men han är knappast sysslolös. Idéerna är många och nyfikenheten orubblig.«

Byggvaror av rätta virket

Vi levererar till Er med bil eller egen båt i mellanskärgården

Bergshamra 0176-26 02 10 / Spillersboda 010-222 90 60 / www.c24bygg.se

Viner från Toscana vingårdar

Från hjärtat av Toscana ett vin som berättar historien.

CASALINO CLASSICO D.O.C.G. FIASCO

750 ml 12,5 % vol. Nr 5919001. Pris 189,-

FIASCO 1500 ml 12,5% vol. Nr 5909406. Pris 229,-

Alla våra viner finns till leverans hos Systembolagets butiker i Stockholms län.

GustaVino AB
www.gustavino.se

GRÄSKÖ BÅTVARV

N 59° 40,633' E 019° 01,007'

Vinterförvaring
Service • Försäljning

Tel: 070-853 63 13 • E-post: info@graskobatvarv.se

Vi kör i vått och torrt!

- Lastbåt med kran för frakt av gods
- Leverans av grus och jord i storsäck
- Utläggning av bojar och flytbryggor
- Bärgning och bogsering
- Hämtning av bygg- och grovsopor
- Mark- och schaktarbete

SKÄRGÅRDS

TJÄNSTER

YXLAN AB

070-5379019 www.skargardstjanst.eu

Boksläpp
15 juli

Gröna grenverk full av Misses träd

Boken kommer ut onsdag 15 juli. Välkommen till vår monter på bokmässan i Rådmansö bygdegård i Gräddö.

LÄS OM: 18 olika träd och dess unika egenskaper. Rikt illustrerad med Misse Ljungströms vackra akvareller. 80 sidor. Pris: 200 kr + porto

Det går bra att beställa ett ex eller fler på info@magasinskargard.se

magasinsKÄRGÅRD.

W

FOTO: ROINE KARLSSON

Öarna turas om att hålla i fotbolls-
turneringen. I år är det på Tjockö.

En postadress på Svartsö

Var ligger egentligen Skälvik?

Är det ångbåtsbryggan, skolan eller Skälviks gård som är dess centrum? Eller kanske den gamla sågen? Genom åren har mycket spännande hänt just i Skälvik och ännu mera blir det om man tar med de delar av södra kusten som hört till Svartsö by. Här tillkom sko-

lan 1897, Svartsös första riktiga sommarbebyggelse och ett båtvärv 1908.

Efter hand tillkom ett semesterhem för ett av tidens största statliga företag, och en såg som blev öns bistro. Skälvik är så mycket mer än ett fyrvägs kors.

Boktips
Historia om
Skälvik

TITEL: Skälvik – så mycket mera än bara ett vägsköll!

FÖRFATTARE: Eva Hedelin,

Johan Hedelin

FÖRLAG: Värmdö Norra Skärgårds hembygdsförening **ANTAL SIDOR:** 103

SÄLJES HOS: Svartsö skärgårdshotell och Svartsö lanthandel **ISBN:** 978-91-531-5274-3

Fotbollsfest på Tjockö

Helgen 18–19 juli invigs på Tjockö i Roslagens skärgård, fotbollsturneringen Skärgårdscupen som firar 50 år. Det blir bland annat uppvisning av showdansare från Mevalin dansstudio. Medverkande lag är Vätö, Enskär, Refsnäs, Gräddö, Tyvö, Gisslingö, Tjockö. Cupen avslutas 25–26 juli med finalmatcher, prisutdelning och fest.

Duwnäs Måleri
Din målare i ros-lagen

Stefan 070 888 31 44
Felicia 070 591 82 55
info@dinmalare.se

**MATTSSON
& THOLEN**
BYGGER AB

- Totalentreprenör på fastland & öprojekt
- All slags om-, ny- & tillbyggnader
- Utför öjobb med egen båt & transporter

0176-282 590
info@mtbygger.se
www.mtbygger.se
Följ oss på Facebook & Instagram

Välkommen till Rådmansö

Till halvön Rådmansö som ligger öster om Norrtälje går E18 hela vägen till Kapellskärs hamn, där färjor dagligen kör ruttor till Åland, Finland och Estland. Till Rådmansö hör en stor del skärgård med kända fyrplatser som Söderarm, Tjärven och Svenska Högarna. Före 1951 var Rådmansö landets största skärgårdskommun. Taxibåtar går från fiskebyn Refsnäs samt Östernäs på södra sidan. Sommartid trafikeras Gräddö brygga. Bland annat av den anrika ångbåten Blidösund på fredagar samt Nord/sydlinjen och Norra Båtlinjen som utgår från Norrtälje. Runtom i skärgården finns ryssugnar, hållristningar och labyrinter. I Riddersholm står en vacker väderkvarn. Likaså på ön Lidö, ett stenkast från Rådmansö. Den ovanliga mnemosynefjärilen kan skådas. I Kapellskär står ett minneskors över färjekatastrofen med Estonia. På platsen finns även en hållristning från 1752, då kung Adolf Fredrik och hans manskap väntade på bättre sjöväder. Här växer också »ryssgräset«, en kvarleva från rysshärjningarna.

Kvarnuddens Kafé & Krog
Mat, musik, fullständiga rättigheter
0176-400 50 www.kvarnudden.se

Bröllop och fest!

Hyr bygdegården vid Gräddö brygga

www.radmansobydegard.se

Krog - Boende - Natur
0176-404 99
www.lidovardshus.com

DIN BYGGHANDEL!

RÅDMANSÖ
BOLIST

0176-402 65 info@bolistradmanso.se
www.bolistradmanso.se

GRÄDDÖ BYGG

& SNICKERIBÄB

TOTALENTREPRENÖR

Mattias Anders
070-723 41 20 070-723 41 21

www.graddobygg.se

Måleri AB

070-403 31 03
trevismaleri.se

HÅLL
RÅDMANSÖ RENT

facebook.com/hallradmansorent

ICA Gräddö **QSTAR**
Skärgårdshandel

Välsorterad ICA-butik

ATG, Svenska Spel
Ombud för Posten och Systembolaget

GRÄDDÖ

ELINSTALLATIONER AB

0709-556 636
www.graddoel.se

VI HAR BÅTEN FÖR DIG!

BÅTFÖRSÄLJNING
GRÄDDÖ

www.graddobat.se

Från tanke till färdigt hus

MATTSSON & THOLÉN

BYGGER AB

mtbygger.se 0176-282 590

GRÄDDÖ MARINA

www.graddomarina.se
0176-409 00

När radion kom hängde Hugo undan sin fiol i vedboden.
Han var en av Möjas första radiolyssnare.

Profilen på Möja

Runtom i skärgården fanns förr riktigt härliga och speciella original man minns med värme. Ett är Hugo Wikstrand, vars syster Lisas barnbarn Malin minns väl med denna fina text. Konstnären Roland Svensson förevigade Hugo med sin konst.

TEXT: Malin Lindqvist BILDER: Roland Svenssons vänner

Hugo Wikstrand föddes i Ramsmora 1889. Två år senare föddes hans syster Lisa. Barnens pappa Johan dog när de var ganska små och mamma Edla dog när de var helt unga. Hugo och Lisa bodde hela livet i den lilla stugan på berget nära viken. Hugo bodde i kammaren och Lisa med sin stora familj bodde i köket.

De var båda musikaliska, Hugo spelade fiol och Lisa gitarr när det var dans på ön. När radion kom 1925, fick Hugo höra hur fiol kunde låta och då hängde han undan sin egen i vedboden. Han var en av de första på ön att ha först kristallmottagare och senare radioapparat och lyssnade då med stort intresse på alla föredrag som sändes på den enda kanalen.

Av samma bildningstörst unnade Hugo sig också en prenumeration på tidningen Vi. Där fanns många allmänbildande reportage och inte så sällan reseskildringar av Roland Svensson. När han läst ut tidningen användes den som tallrik. Först la han upp maten på

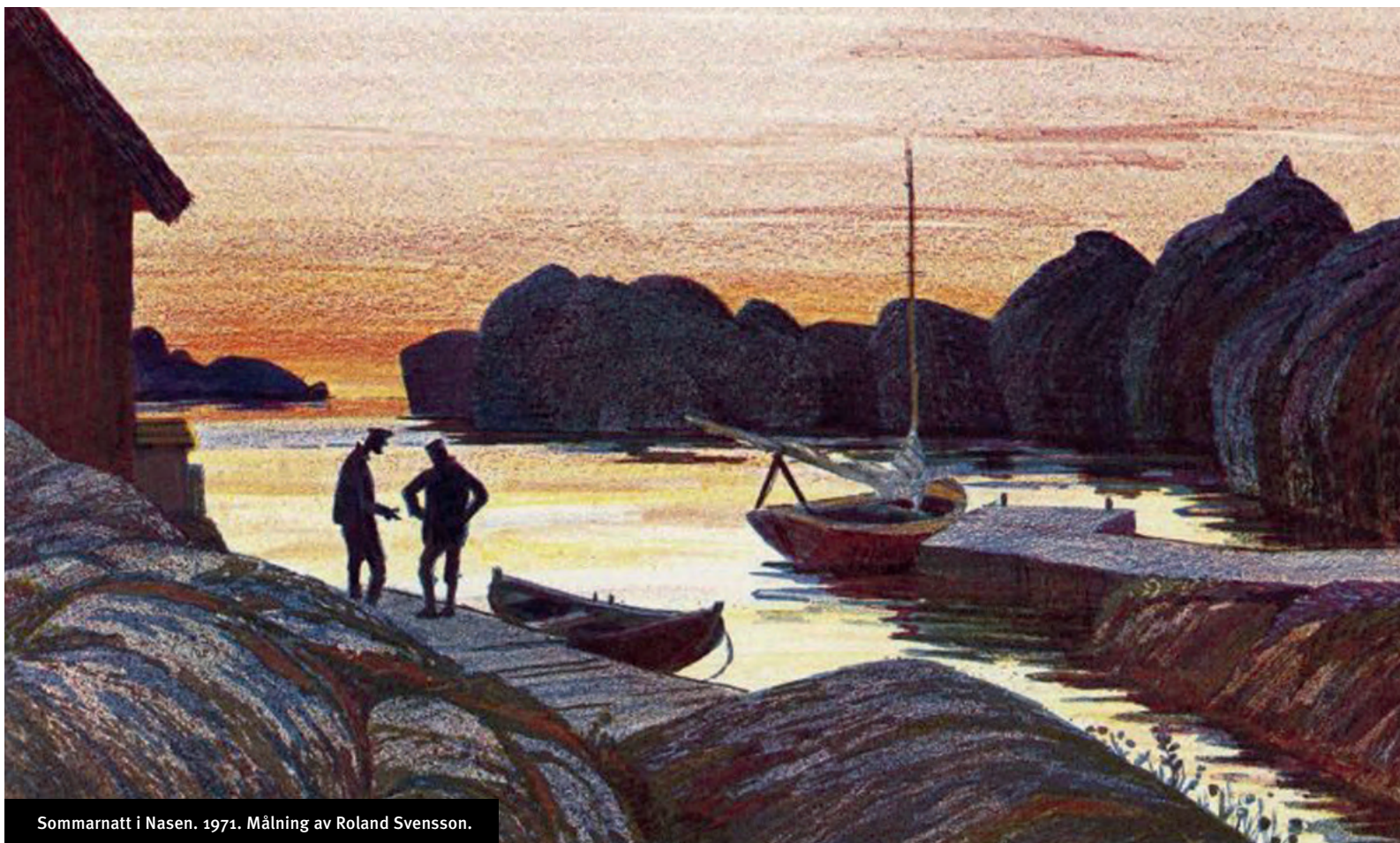
mittuppslaget. När han ätit vek han ihop bladet med potatisskal och annat kvar och eldade upp i kaminen. Nästa dag kunde han fortsätta med nästa uppslag. Besticken slickade han av och hade i ett glas i fönstret.

Populära kafferep

Lisa gifte sig med Bernhard Fogelström och födde med tiden tretton barn, varav tio blev vuxna. Jag är ett av sjutton barnbarn och har många barndomsminnen av både Hugo, Lisa och Bernhard (Pippi).

Det var spännande med Hugo. Han var väldigt social, liksom Lisa, och det var oftast fullt med gubbar i kammaren. Hugo höll hov, antingen från kökssoffan eller från pinnstolen vid matbordet under fönstret. Dimman av piprök låg tät och tjock i det halvmörka rummet. Besökarna satt på pinnstolarna framför chiffonjén, ofta hade de nog något drickbart med sig. Här avhandlades allt och alla på ön, det var spännande att stå i

»Det var spännande med Hugo. Han var väldigt social, liksom Lisa, och det var oftast fullt med gubbar i kammaren.«

Sommarnatt i Nasen. 1971. Målning av Roland Svensson.

farstun och tjuvlyssna. Men det var tryggare inne hos mormor i köket, där det oftast var kafferep hela dagarna. Stugan måste ha varit Möjas viktigaste sambandscentral!

Roland Svensson var en ofta sedd gäst hos Hugo såväl som hos Lisa och Pippi. Här måste han haft mycket att lyssna på och fylla på sina kunskaper om skärgårdsliv i gången tid.

En gång bjöd Hugo mig och min syster på varsin pannkaka, det var storlaget! Han gjorde pannkakorna utan ägg, socker fick vi gå in till mormor och be om. Vi kände oss väldigt hedrade!

Stortårna stack ut

Hugo försörjde sig som så många på ön med lite av varje. Hjälpte till att bygga

båtar på varven, snickrade på hus och uthus, fiskade och odlade jordgubbar på Ramsmoraö. Den gamla boden finns kvar därute och en och annan förvildad jordgubbsplanta. Han var mycket ekonomiskt lagd och mätte upp hur mycket bensin den lilla roddbåten fick dra från Ramsmoraö. Om den inte räckte, blev det rodd sista biten.

En gång fick han ett par nya blå gymnastikskor av någon stockholmare. Hugo var lång och mager och hade

långa fötter. Skorna var lite för små, men det löste han genom att klippa hål för stortårna. De skorna minns jag väl!

När Hugo fick folkpension blev livet lyxigt! När pensionen utbetalades åkte han till Konsum i Långvik och köpte en rejäl bit hushållsost. Sen åkte han hem och åt upp den direkt i tjocka bitar.

Hugo dog midsommaren 1964. Då hade han varit sjuk några år och legat på sjukhus i omgångar. Med honom försvann ett riktigt skärgårdsoriginal, smart och rolig med

glimten i ögat och med en härlig berättartalang. 🐦

Hugo Wikstrand

»Här avhandlades allt och alla på ön, det var spännande att stå i farstun och tjuvlyssna. Men det var tryggare inne hos mormor i köket, där det oftast var kafferep hela dagarna. Stugan måste ha varit Möjas viktigaste sambandscentral!«

Hjälp oss bevara S/S NORRTELJE

Vänföreningen s/s Norrtälje är en ideell förening som arbetar för att båten ska kunna bevaras och leva vidare för framtida generationer.

Skänk en gåva

Scanna QR-koden och bidra till Vänföreningens fortsatta arbete.

123-548 12 39

Bli medlem

För 250 kr/år. Swisha och märk med namn, adress och e-post.

Träffa oss

27/6 Rådmansödagen, Gräddö
19/7 Bäckbyxans dag, Älmsta
1/8 Hamnkalaset, Norrtälje

8/8 Veterantraktorns dag, Färsna
19/9 Campusdagen, Norrtälje
7/10 Norrtälje Marknad
6/12 Norrtälje Julmarknad

— VÄNFÖRENINGEN S/S NORRTELJE —

– Gynna gärna en Sop-Sällegästhamn om ni kommer till Åland med egen båt. De uppfyller våra miljö- och säkerhetskrav, säger Kimberly Terry.

Åland håller skärgården ren

Plast, plast och åter plast och däremellan cigarettfimpar i mängder. Föreningen Håll Skärgården Ren engagerar skolungdomar på Åland att plocka skräp på stränder och skolgårdar och tyvärr – det är ingen risk för att de skulle gå tomhänta hem.

TEXT OCH FOTO: Helena Forsgård

FAKTA:

Föreningen Håll Skärgården Ren grundades i Finland 1969 och har fokus på miljövårdsarbete, rådgivning och projekt i skärgården och insjöområdena. Huvudmålet är att arbeta för en renare vattenmiljö. Till arbetet hör byggande och underhåll av avfallsstationer, torrtoaletter och sugtömningsanläggningar, samt insamlingar av skrot och farligt avfall. Båtfolk får råd om hur man tar hänsyn till miljön till sjöss. Miljöprojekten genomförs i samarbete med universitet, forskningsinstitut och andra miljöorganisationer. De har fokus på nedskräpning, övergödning och användning av kemikalier. Föreningens tjänster känns igen på sålsymbolen Sälle. De gästhamnar, som får hissa Sälle-flaggan, uppfyller en rad miljö- och säkerhetskrav, och finns med på salkarta.fi. Föreningen har bland annat en solcellsdriven aluminiumbåt »Sop-Sälle«, som är specialtillverkad för att samla upp skräp på vattenytan och gör punktinsatser i skärgården.

– Nej. Absolut inte. En del brukar fråga – var ska vi plocka skräp då? Och jag svarar – var som helst, säger Kimberly Terry som är distriktsansvarig på Åland för föreningen Håll Skärgården Ren. Föreningen driver bland annat ett miljöprojekt riktat till skolelever. De skolor som anmält att de vill vara med, får ett besök av Kimberly. Eleverna får först grundläggande miljöinformation och sedan bär det av ut i naturen där man plockar upp skräp.

– Om skolan ligger nära en strand brukar vi gå till den. I sådana fall kan skolan också adoptera stranden och ansvara för att städa den varje år. Annars tar vi första bästa plats i närheten av skolan. Det finns som sagt skräp överallt, säger hon.

Engagerade elever

Det är viktigt att engagera ungdomar i arbetet. Ju tidigare man lär sig skräpvetit desto bättre.

– Responser från skolornas ledning och från eleverna har varit positiv. De som är med och plockar skräp blir mer medvetna. Man får helt enkelt öppnare »skräpögon« och låter förhoppningsvis bli att slänga skräp i naturen. En del av det som slängs på torra land kan också föras med vattendrag och dagvatten ut i havet, säger Kimberly Terry.

Föreningen kartlägger också strandskräp på Åland som en del av Finlands officiella strandskräpsuppföljning. Den i sin tur är en del av den uppföljning som EU:s havsstrategidirektiv förpliktar till. På Åland finns två uppföljningsstränder som städas av föreningen tre gånger om året.

– Det vi hittar mest av på stränderna är plastartiklar av olika slag. Nedbrytningen av plast tar lång tid och en enda påse kan falla sönder i tusentals bitar som fiskar och fåglar kan få i sig.

På gator och torg hittar man alltid mängder av cigarettfimpar och nikotinpåsar.

På havets botten

I fjol somras ordnade Håll Skärgården Ren en sopdykning utanför ÅSS Marina,

gästhamnen i Mariehamns västra hamn. Dykare från sportdykarklubben Nautilus engagerades.

– De dök och vi stod på stranden och tog emot »fynden«. De hittade allt möjligt, från läsk- och ölburkar till kundvagnar. Det vill säga sådant som är tungt nog att sjunka, säger Kimberly Terry.

Det tycks fortfarande vara frestande att dumpa oönskade saker i havet. Därför vill Håll Skärgården Ren förenkla för alla att göra så rätt som möjligt och se till att det finns platser där man kan lämna sitt avfall.

– I våra planer för framtiden finns en skrotinsamling i de åländska skärgårdskommunerna.

»Sällehamn«

På Åland finns i dagsläget nio gästhamnar som anslutit sig till det Sälleprogram som Håll Skärgården Ren planerat. De två största av dem finns i Mariehamn

– MSF-hamnen på östra sidan och ÅSS Marina på den västra.

Av en Sällehamn förutsätts bland annat att hamnen har en miljöansvarig, att sophanteringen är organiserad, att avfallsvatten tas om hand och att säkerhetsfrågor iakttas.

– Vi kan också dyka upp i någon hamn en sommardag och bjuda på information och skräpplockning, berättar hon.

Vissa somrar dyker också Sop-Sällebåten upp på Åland. Den har en öppen bog och suger upp

skräp som flyter på vattenytan. I sommar är dock inget besök på Åland inplanerat.

Arbetet för en ren skärgårdsnatur och ett renare hav kostar pengar. Håll Skärgården Ren har i dagsläget kring 11 000 medlemmar – alla är välkomna – som bidrar med årliga medlemsavgifter. Föreningen samarbetar också med företag, som stöder arbetet och får bidrag av miljöministeriet i Finland. 🐦

Kimberly Terry besöker åländska skolor och tar med sig elever ut i naturen för att plocka skräp.

»Om skolan ligger nära en strand brukar vi gå till den. I sådana fall kan skolan också adoptera stranden och ansvara för att städa den varje år.«

Det ska börjas i tid. Vanan att plocka istället för att skräpa ner.

De små nykläckta ejderungarna lever ett farligt liv med många hot över sig, de vuxna ejdrarna hjälps åt att skydda dem.

Låt inte ejdern blott bli minnen

Vår skribent och illustratör Misse Ljungström har skrivit färdigt om våra träd och ger sig nu i kast med att berätta om fåglarna i skärgården. Först ut är den kära ejdern. Förut mat på bordet, idag en sjöfågel vi ömmar för. Aoooo, kåck, kåck, kåck.

TEXT O ILLUSTRATION: Misse Ljungström

Att skriva om ejdern för kunniga skärgårdsälskare är förstas en dödsföraktande utmaning. Ejdern är bland de mest älskade och omskrivna skärgårdsfåglarna och kanske den art som betytt mest för Stockholms skärgård.

»Alla« författare och skribenter, ingen nämnd ingen glömd, som skrivit om skärgården har nog också fascinerats av ejderhannarnas, gudingarnas, hänförande och långtande »aaoo« i april. Sången minskar succesivt tills parningen är över.

August Strindberg, en av de tidigaste skärgårdsskildrarna, beskriver i Hemsöborna, från 1887, drängen Carlssons första möte med Madame Flods son Gusten. »Rackan skällde i farstun, och strax öppnades dörren till stugan. In kom nu klivande sonen i sjöstövlar och stortröja; och med den lycklige jägarens stolthet slängde han jaktväskan och en knippa ejder på bordet vid dörren. – God afton mor, där har du kött! hälsade han utan att ännu märka den nykomne.«

Efter hälsningsfraserna följer en beskrivning av hur gumman »kastade en ofrivilligt belåten blick på de praktfulla ejderhanarna i deras kolsvarta och kritvita dräkter med de rosenfärgade brösten och de sjögröna nackarna.« Den nye drängen vill kommentera: »Det är präktiga djur, de här, sa Carlsson och klämde dem över bröstet för att känna, om de voro feta. Han är en snäll skytt, kan jag se, för skotten sitter på rätta stäl-

let. Gusten svarade med ett listigt grin, för han hörde genast, att drängen inte förstod skytte, då han berömde skott, som satts in medfjärs och gjort fåglarna odugliga som vettar.«

Ejderjakten förbjöds

Och i Frans på Långviksskär, från 1952, låter författaren Maj-Britt Eriksson Frans entusiastiskt berätta jaktminnen och visar hur han liggande i sin skjutskäre, lockar gudingar med att ljuda aaoooooo. När gudingarna närmar sig hans vettar lockar han med honorernas, ådornas, typiska kåck kåck kåck.

Vårjakten på de vuxna ejderhannarna var viktig förr och ofta det första färskt kött som var tillgängligt. Efter vintrarnas islossning var alfågeln första värtecknet, då den kom förbi på sin väg till Arktis, men när gudingarna kom steg lyckotemperaturen bland gångna tiders skärgårdsbor. Männen såg fram emot det välkomna avbrottet med vistelsen på de yttre skären under vårjakten och kvinnorna såg fram emot att kunna samla in det mjuka ejderdunet från dunfågeln. Vårjakten på gudingar, som var tillåten till 20 april, förbjöds 1955 eftersom ejderstammen minskat kraftigt under de hårda krigsvintrarna och den intensiva jakt som bedrevs då. Beståndet återhämtade sig men 2021 förbjöds all jakt på ejder, då populationen minskat dramatiskt igen. Den här gången var skälet antagligen

tillståndet i Östersjön; övergödningen, överfisket, giftiga alger och annat som orsakat störningar i ekosystemet, vilka i sin tur förmodligen påverkat ejderns förmåga att klara av den B – vitaminbrist forskarna sett som trolig orsak till att stammen krympt. På Lygna har man tydligt kunnat följa artens uppgång och nedgång, då räkning av ejderbon bedrivits av samma släkt i över 150 år.

Bildkonstnärerna i skärgården är många. MagasinSkärgårds fotograf Roine Karlsson, är en av dem. Han har de senaste decennierna oroats av de allt färre ejdrarna och hjälper dem genom att bygga små hus där ådorna kan ruva sina ägg i lugn och ro. Fler liknande lokala räddningsaktioner för ejdern behövs! Läs mer om ejderkojor på Facebooksidan ejderhusgruppen. 🐦

FAKTA/KURIOSA:

Ejderen lever av blöt- och kräftdjur, och den viktigaste födan är musslor. Dun från ejderhonor saluförs som det allra finaste dunet med hög värmeisolerande förmåga och väger väldigt lätt. Adulta hanar kallas gudingar och honor ådor. Icke könsmogna hanar kallas för »hälsing« och en hona i samma ålder »skråja«. Honor som mist sina ägg kallas »skvaggor« eller »gråskor«. Häckningen startar i början av april. Ejderhonan ruvar sina ägg i 25–30 dagar, från mitten av april överger gudingarna ådorna och beger sig längre ut till havs. I vissa städer används ejdern som modell till betongsuggor. Bland annat i Göteborg. Sedan år 2020 anses ejdern vara starkt hotad i Östersjön.

»... bland de mest älskade och omskrivna skärgårdsfåglarna och kanske den art som betytt mest för Stockholms skärgård.«

FOTO: ROINE KARLSSON

Fredrik Gröndahl fiskar upp tång på västkusten.

Tång är framtidens mat i köket.

Vad hände på Vitön?

I mer än tre decennier har Bea Uusma försökt lösa André-expeditionens gåta. Varför dog de på Vitön 1897, trots varma kläder och rikligt med proviant, innan de ens hunnit packa upp sina slädar? I »Vitön.« den fristående fortsättningen på Expeditionen, gräver hon sig ännu djupare in i André-expeditionen. Arrangerar en vetenskaplig polarexpedition till

Vitön. Undersöker blodspår och analyserar sönderrostatade vapen från 1800-talet.

Lyckas dechiffrera den oläsbara texten i Andrées sista dagbok.

Med hjälp av ny teknik kan hon få svar på frågor som tidigare inte ens gick att ställa.

Vitön. tar oss längst ut i det som fortfarande är okänt, och längst in i en människa som aldrig kan sluta söka efter sanningen.

Boktips
Gåta utan svar

TITEL: Vitön. **FÖRFATTARE:** Bea Uusma
FÖRLAG: Norstedts förlag
ANTAL SIDOR: 296 **CA PRIS:** 379 kr
ISBN: 9789113100364

Tångsafari i Stendörren

På Stendörrens naturum söder om Trosa kan vi lära oss att identifiera, skörda och använda tång i matlagningen. Kursledare är Sofia Slavik utbildad självhushållare. Kursen sker 27 juni klockan 15-17 och kostar 695 kronor. Föranmälan krävs. Läs mer på lansstyrelsen.se.

Club Car

**Skärgårdens nya
"FLAKMOPPE"**

E Epton Trading AB

08-10 82 83 | info@epton.se | www.epton.se

Tack för allt Agneta

I varje nummer sedan 2011 har vi haft en tavla av konstnären Erik »Kulan« Wennberg på den här sidan. Det har blivit 42 bilder med berättelser om motiven. Den här får bli en hyllning till hans fru Agneta. I mitten av maj avled hon efter en kort tids sjukdom.

I över tjugo år har vi haft nöjet att samarbeta med paret Wennberg på Blidö.

Många mässor har det blivit genom åren, först på båtmässan Allt för sjön och senare trädgårdsmässan. Av en slump lärde vi känna varandra då jag fick nöjet att intervjua Kulan och Agneta åt tidningen Skärgårdsnytt. När MagasinSkärgård startades erbjöd de sig att distribuera magasinerna runt om på Blidö och dela ut till besökare i sitt hantverkshus. Paret brukade hämta buntar på macken i Furusund. Agneta var så glad att man fått en bra plats på ICA att lägga MagasinSkärgård på.

De har varit guld värda som monterpersonal. Vi kunde alltid räkna med att de var där tidigt för att hjälpa till. Agneta var ett energiknippe som med glädje delade ut magasinerna till mässbesökare. Vi ropade »gratis magasin som handlar om skärgår-

den« till folk när de stressade förbi. Och lystrade de inte till det, ändrade vi till »gratis påse« vilket man ju behöver på en mäsä. På bilden ser vi Agneta stå mellan mig och Kulan, och till höger om honom står »gubben Mattsson«, alias Michael Blum som var vår underhållning det året. Längst till höger en besökare som tycks gilla våra hallonbåtar.

Montern var inredd med diverse skärgårdsattiraljer, fisknät och annat, en del lånat av Kulan och Agneta, på väggarna hängde bland annat Kulans oljemålningar. Det såldes bra av hans konstkort. Ofta med motiv från hans barndomsö Röd-löga. Bilder som vi i fjorton år har haft nöjet att berätta historier om på den här sidan. Sådant som har hänt i verkligheten. Med vilket Agneta har varit behjälplig att plocka fram material till tillsammans med

Kulan. Vi pratade också om att ge ut en bok med hans bilder och dess berättelser.

I sommar skulle Agneta ha fyllt 80 år och vi hade sett fram emot att få fira henne. Nu blev det ett sista känslosamt möte på Roslagens sjukhus istället. Hon var överraskande glad och sig lik den dagen, och hon skojade med personalen. Vi fick en chans att prata om döden på ett fint sätt och när en kurator dök upp, sa hon att hon hellre pratade med oss. Det blev ett par skratt och en varm kram innan vi skildes åt.

Hennes glada humör, generositet och pigga energi är det jag kommer minnas mest av Agneta. Hon levde med ett ungt sinne, bekymmerslöst och som om livet skulle pågå för alltid, hon hade jämt nära till skrattet. Vilken beundransvärd kvinna. Kulan tvingas nu vänja sig vid tomheten efter sin käresta och stöttepelare, som såg till att allt funkade och var som en slags »manager« åt honom. Trots att Agneta visste att hon inte skulle komma hem igen, tänkte hon på att hugga upp veden den dagen vi hälsade på. Fyra dagar senare tog hon sitt sista andetag. Vi hann inte säga »tack«.

Vila i frid Agneta, älskar dig, vi ses i himlen. Kramar Josefin och Roine.

Oväntat besök på Knippelholmen

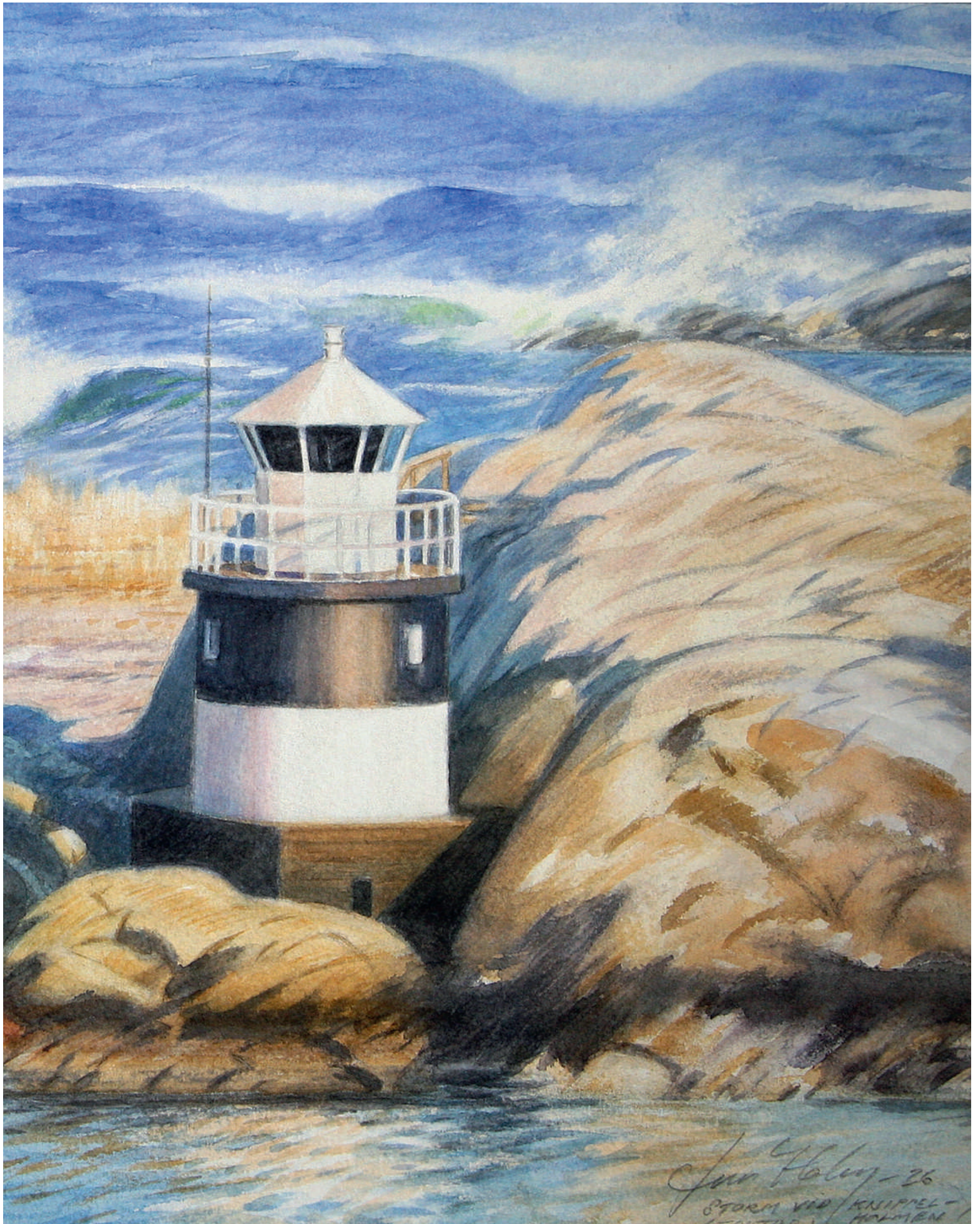
Livet på den lilla fyrplatsen Knippelholmen gick oftast sin gilla gång. Men en dag blev det bråttom för fru Samuelsson att sätta igång kaffepannan. Det vankades finbesök. Herr Hyland.

TEXT: Peter Gropman ILLUSTRATION: Lars Holm

FAKTA:

Fyren på Knippelholmen byggdes 1880 och var en fyrlykta på hörnet av ett rött bostadshus. Numera är fyrhuset rivet. Sedan 1962 finns ett sex meter högt fyrtorn som är vitt och svart. Det drivs med solceller.

Jan Holm - 26
STORM VID KNIPPEL-HOLMEN

Det var nog en märklig syn för familjen Samuelsson.

Rätt som det var stod han där, en ung radioreporter vid namn Lennart Hyland. Hans storstadstempo med ivriga frågor skapade en tydlig kontrast till de tre kvinnliga fyrvaktarna på Knippelholmen.

– När började fru Samuelsson på fyren? frågade Lennart Hyland i sin intervjumikrofon.

Svaret möttes av mummel och lång tystnad. Ja när var det? (Ännu längre tystnad).

– 1907. Ja det var det, viskade änkefru Olivia Samuelsson, 83 år gammal.

Året var 1946 när Hyland klev iland på den lilla holmen i Göteborgs innersta skärgård, strax väster om Älvsborgs fästning där de kvinnliga fyrvaktarna varit i tjänst i nära 40 år. I november 1918 började Olivias man Edvard, sin tjänst som fyrbiträde på Knippelholmen efter några år på grannfyren Gäveskär dit familjen flyttade 1907. Men bara fem veckor senare dog Edvard, och Olivia och döttrarna Karin och Elsa fick ta över driften. Att fyrar överhuvudtaget hade kvinnliga fyrvaktare var något väldigt ovanligt. Men belackarna fick svar på tal. Damerna skötte fyren utan problem.

Oljud i nästan tre dygn

Fyren var inte så märkvärdig. En liten idyllisk stuga med ett rum och kök och med fyrljuset inbyggt i ena gaveln. Men fotogenljuset krävdes passning och fyrvaktarna var i princip uppe varannan timme för att kontrollera lågan. När dimman slog till räckte inte fyrljuset till och då drog man igång mistsignalen. En marschelg 1933 var det ett fasligt långt oväsen – tutanordningen var igång i hela sextiofem timmar!

Runt omkring stugan hade kvinnorna några odlingar, de fiskade och höll med höns för att klara maten men var också tvungna att dra in till stan för att proviantera. Hyland frågade om det inte var besvärligt att hushålla på det sättet?

– Nej då! Det går så bra så. De kom-

I det lilla fyrhuset bodde änkan Olivia Samuelsson med sina två döttrar. Kvinnorna skötte fyrljuset varje dag. Idag är bara grunden kvar.

»Fyren var inte så märkvärdig. En liten idyllisk stuga med ett rum och kök och med fyrljuset inbyggt i ena gaveln. Men fotogenljuset krävdes passning och fyrvaktarna var i princip uppe varannan timme för att kontrollera lågan.«

mer och hämtar i båt var fjortonde dag, säger en av döttrarna, som låter ung och rask i rösten.

Det var inte bara matinköp som skulle skötas i stan, familjen skulle betala skatt och gå till fritidsnämnden. Förr om åren kunde de stanna flera dagar i stan och testade till och med att gå på bio.

– Jag kan inte precis säga att bio är något nöje.

Blev stadsbor efter 40 år

Den ovanliga livsstilen och ständiga passningen av fyren tärde på fyrfamiljen Samuelsson.

– Oh ja! Många gånger har det varit besvärligt. Det har det allt varit, säger Olivia Samuelson på en direkt fråga av Hyland om slitet på en liten enslig holme.

Ibland var de helt isolerade och långtade till ett bekvämare liv inne i stan. Och Lennart Hyland lyckades pricka in sitt besök i sista sekund. Året efter i november 1947, flyttade nämligen Olivia och hennes döttrar in till Göteborg. Fyren avbemannades och monterades så småningom ner och ersattes av en automatiserad betongfyr. En fyrepok var över.

Olivia Samuelsson hann med några år som stadsbo innan hennes låga släcktes för gott. Hon dog 1951 i en ålder av 88 år, boendes i en lägenhet i Majorna. Dottern Karin slutade sina dagar på Hisingen vid 72 års ålder. Längst levde fyrvaktardottern Elsa som blev hela 96 år gammal, också hon boende på Hisingen. 🐦

NATU RSK I L D R A R E N

LARS HOLM

SKISSER OCH MÅLNINGAR

18 juli - 2 augusti 11-17 alla dagar

Hemmavisning: Utanåvägen 41, Vaddö

Välkomna!

www.larsholm.eu

magasinsKÄRGÅRD. ICA NÄRA BAROMETERN

Båt & Byggnadsvård
i Roslagen

Butik med produkter för vård och renovering av hus och båtar, rådgivning, fönsterrenovering, kurser och föreläsningar

bbviroslagen.se 072-585 18 43

GRÄDDÖ MARINA

www.graddomarina.se
0176-409 00

MERCURY VOLVO PENTA SUZUKI

SÅLLSTRÖMS Snickeri & Bygg AB

0708-26 13 34
www.sallstrombygg.se

Yxlan

NICLAS GUSTAVSSON
BYGG & SNICKERI AB

076-881 61 77 • niclas@ngbygg.se

NJ-Mark

Bergsprängning
Entreprenad-
borrning för
värme, brunnar
& bryggor

070-602 32 42

Låt oss visa skärgården! Vi finns i den.

Reguljär direktbåt Sandhamn – Stavnäs
Båttaxi ≥ 190 p
Skärgårdsturer
Åretrunt-charter
Mat & Dryck

ROSLAGENS SJÖTRAFIK AB
”Tärnan” & ”Gudungen” • 070-691 38 58
www.roslagenssjotrafik.se

Servicefolk »Vi hjälper dig med allt möjligt. Från tvätta båten, boka boende till spränga berg och borra brunn.«

Kulans unika trutar

www.kulanshus.se

VitaminSea
Segla med oss i Kroatien

sailing-vitaminsea.com
Tomas & Gabriella

UNO

Totte Grönwall Snickeri
0709 408 238

GÄLLER DET **Träbåtar?**
DÅ GÄLLER DET OCKSÅ OSS!
Nyhet! Båttvätt!

Båtbyggarskola
Fullständig varvsrörelse

ERIKSSONS BÅTBYGGERI & BÅTBYGGARSKOLA AB
Box 15, 130 25 INGARSÖ
0733-522004 trabatar.net

EPSCement®

**Snabbtorkande lättbetong.
Pumpat och klart på plats.**

EPSCement AB | info@epsceiment.com
08-449 15 35 | Skyttevägen 17, Vallentuna

IRISRO TRÄDGÅRD AB

Professionell skötsel
Rådgivning Design

kontoret@irisro.se www.irisro.se
076-701 84 94

Bröllop & Fest

RÅDMANSÖ BYGDEGÅRD
Gräddö • 0709-701 901
www.radmansobygdegard.se

Specialister på bryggor

REUTERSKIÖLD
snickeri. 076-850 12 55
www.reuterskioldsnickeri.se

NORRTÄLJE SNICKERI AB

Platsbygger kök, bokhyllor,
bardiskar, garderober...

0709-480 326
norrtaljesnickeri@live.se

Servicefolk »Vi hjälper dig med allt möjligt. Från trädgård och fasadmålning, till boka sjötaxi och krogbesök.«

SKÄRGÅRDSGRUS

M/S Solskär
LEVERERAR GRUS/BADSAND
UTLÄGGES
08-570 331 95, 070-571 95 80

VÄRMDÖ SKÄRGÅRDSTRANSPORTER AB

www.varmdoskargardstransporter.se

Transporterar allt från grus till hus.
Även entreprenadmaskinsarbeten.
08-570 331 95

Skärgårdens Städ & Allservice AB

070-433 03 47
info@skargardensstad.se

Färgförrådet

Allt i färg för hus och hem

070-745 80 18
Fagerdalaväg 9F Värmdö

Sopa taket fritt från barr, löv bullig mossa och snö!

Undvik att ramla från taket.

Ta hand om ditt tak
Vi har verktygen

TAKSOPEN.SE

Välkomna! Vi har uthyrning året om!

STOCKHOLM
Skärgårdsstugor

www.skargardsstugor.se 08-570 231 31

Väddö Ved

"värmer bra"
All sorts ved!

070-340 32 29

BåtNagnet

Båttillbehör - Motor - Båt - Trailer

Värmdös största båttillbehörsbutik!
Vi presenterar flertalet välkända varumärken inom det marina.

UTÖ VÄRDSHUS

08-504 203 00
www.utovardshus.se

Hjälp sjöfågeln!

Rejåla holkar storskrake 700 kr, knipa 600 kr
070-314 49 43 roines.foto@gmail.com

NORDANVIND

leveranser i Stockholms skärgård och Mälaren
sand • grus • jord

070-349 22 04
www.nordanvind.se

Duonäs Måleri

Stellan Felicia info@dinmalerie.se
070 888 51 42 070 591 82 55

ANNO 1811

FURUSUND
VÄRDSHUS

0176-803 44
www.furusundvardshus.se

Park
ALANDIA HOTELL

+358 (0)18 141 30
www.parkalandiahotel.com

HavsVidden
Hotel | Åland

www.havsvidden.com | info@havsvidden.com
+358(0)18 49 408 | ★★★★★

Mord på öar

Våra deckarförfattare tycks vara särskilt förtjusta i att förlägga sina mord eller skräckupplevelser i en skärgårdsmiljö. På någon idyllisk och rogivande ö, med vågor som kluckar mot strand och måsskri i skyn. Det finns ett överdåd av spännande kriminalromaner som handlar om lik som hittas i Östersjön eller på någon enslig ö. Verklig eller fiktiv.

Det är väl inte så att det sker fler mord på sjön eller öar än fastlandet. Själv känner jag bara till den mystiska kvinnan som hittades utan huvud i en militärbunker i Roslagens yttre skärgård och fortfarande är oidentifierad. Desto fler självmord har man ju hört talas om. Folk som hoppar från någon Finlandsfärja.

Var med i vår tävling och para ihop bokomslagen nedan med

rätt ö. Vi drar tre vinnare som får varsin deckare av Magnus Abrahamssons senaste bok Vindskugga. Värde 300 kr. / JOSEFIN EKBERG

- 1) Singö 2) Utö 3) Tjärven 4) Sandhamn 5) Dävelsö 6) Norröra 7) Saxarön 8) Vaxholm 9) Tallholmen 10) Djurgården

Skicka in ditt svar till info@magasinskargard.se eller posta till MagasinSkärgård, Gräddö Varvsväg 12, 760 15 Gräddö. Skriv namn och adress, gärna ålder, yrke samt intressen, så vi får lära känna våra läsare. Och stort TACK om du berättar var du hittade ditt magasin. Kan vara kul att veta.

Vi har dragit tre vinnare från vinternumrets tävling – »Vem hör till vilken ö?«.

Vi säger stort GRATTIS till Marie Hörnell, 70 år i Älvsjö, skärgårdsälskande Elisabeth Svensson, 64 år i Sollentuna och logoped Maria Brick, 36 år i Uppsala som hittade sitt magasin hos svärfar i Roslagen. Ni har vunnit varsin bok av Yvonne Ehn, En nyckel i advent.

Rätt svar vinternumrets Akterspegel: A-7 Norröra-Astrid Lindgren, B-2 Arholma-Harald Lindberg, C-1 Vätö-Bertil Kumlien, D-3 Svenska Lillön-Sven Barthel, E-6 Äspholmen-Einar Malm, F-4 Runmarö-Tomas Tranströmer, G-10 Bullerö-Bruno Liljefors, H-5 Lygna-Sten Rinaldo (ej Bengt som det felaktigt stod, ursäktat), I-8 Gräsö-Staffan Westerlund, J-9 Möja-Roland Svensson

Vår jubileumsbok

Fullmatad med 39 utvalda reportage från Magasin Skärgårds 56 nummer som kommit ut sedan starten för 20 år sedan. Med spännande, häftiga och kuriosa knäck från Hållnäs i norr till Oxelösund i söder, Åland i öster till Västkusten i väster. Vi har seglat vikingaskepp, fiskat hummer, skådat stjärnhimmel, besökt fyrplatser och bott på Kråmö utan el och rinnande vatten. Det här och mycket mer kan du läsa om i vår jubileumsbok. Skribenter är Josefin Ekberg och Roine Karlsson.

Pris: 250 kr plus porto. Boken är rikt illustrerad med fotografier av Roine Karlsson. Hård pärm. 176 sidor. Begränsad upplaga. **Beställ på info@magasinskargard.se**

magasin**SKÄRGÅRD.**
sinne/smak/sevärdheter

